

Vlaams
Parlement

ingediend op **1901** (2018-2019) – Nr. 1
25 februari 2019 (2018-2019)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Wonen, Armoedebeleid en Gelijke Kansen
uitgebracht door Cindy Franssen en Bart Van Malderen

over het tweejaarlijks verslag 2016-2017
'Burgerschap en armoede'
van het Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting
en over het Jaarboek
Armoede en Sociale Uitsluiting 2018
van de Universitaire Stichting
voor Armoedebestrijding
van de Universiteit Antwerpen

Samenstelling van de Commissie voor Wonen, Armoedebeleid en Gelijke Kansen:

Voorzitter: Lorin Parys.

Vaste leden:

Björn Anseeuw, Piet De Bruyn, Jelle Engelbosch, Marc Hendrickx, Lorin Parys, Tine van der Vloet;
An Christiaens, Dirk de Kort, Katrien Partyka, Valerie Taeldeman;
Gweny De Vroe, Mercedes Van Volcem;
Michèle Hostekint, Bart Van Malderen;
An Moerenhout.

Plaatsvervangers:

Ingeborg De Meulemeester, Lies Jans, Kathleen Krekels, Elke Sleurs, Nadia Sminate,
Herman Wynants;
Griet Coppé, Michel Doomst, Cindy Franssen, Katrien Schryvers;
Freya Saeys, Martine Taelman;
Bert Moyaers, Els Robeyns;
Elke Van den Brandt.

Toegevoegde leden:

Guy D'haeseleer;
Christian Van Eyken.

INHOUD

1. Toelichting door het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting	4
2. Toelichting door de Universitaire Stichting voor Armoedebestrijding (USAB) ..	9
3. Vragen en opmerkingen van de commissieleden	13
3.1. Vragen en opmerkingen van Bart Van Malderen	13
3.2. Vragen en opmerkingen van Dirk de Kort	14
3.3. Vragen en opmerkingen van Freya Saeys	15
3.4. Vragen en opmerkingen van An Moerenhout	16
3.5. Vragen en opmerkingen van Cindy Franssen	17
4. Antwoorden van de sprekers.....	18
4.1. Antwoorden van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting	18
4.2. Antwoorden van USAB	21
5. Extra vragen en opmerkingen van de commissieleden	28
5.1. Interventie van Piet De Bruyn	28
5.2. Extra vragen en opmerkingen van Bart Van Malderen	29
6. Repliek van de sprekers	31
6.1. Repliek van USAB	31
6.2. Repliek van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting	32
Gebruikte afkortingen	33
Bijlagen: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

De Commissie voor Wonen, Armoedebelid en Gelijke Kansen hield op 31 januari 2019 een gedachtewisseling met het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, over hun tweejaarlijks verslag 2016-2017 'Burgerschap en armoede', en met de Universitaire Stichting voor Armoedebestrijding van de Universiteit Antwerpen, over het Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting 2018.

De *voorzitter* herinnert eraan dat de vertegenwoordigers van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting werden uitgenodigd op suggestie van Cindy Franssen om de hoofdpunten uit hun tweejaarlijks verslag 2016-2017 'Burgerschap en armoede' voor te stellen. De Universitaire Stichting voor Armoedebestrijding wordt gehoord om voornamelijk uit deel 1 van het Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting 2018 een aantal hoofdstukken te belichten die werden aangewezen door de commissieleden. Dat gebeurt op suggestie van Liesbeth Homans, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding, naar aanleiding van de actuele vraag van Bart Van Malderen over het uitblijven van concrete antwoorden op de stijgende armoedeproblematiek bij specifieke groepen (*Hand. VI.Parl. 2018-19*, 5 december 2018, p. 59-64).

De presentaties die bij de hoorzitting werden gebruikt, zijn te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Toelichting door het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Het Steunpunt wordt vertegenwoordigd door Henk Van Hootegem, dienstdoend coördinator, en Veerle Stroobants, medewerker.

Henk Van Hootegem stelt het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting voor. Het is een publieke instelling, interfederaal opgericht op basis van een samenwerkingsakkoord. Zijn missie is de evaluatie van de effectiviteit van de uitoefening van rechten in situaties van armoede. Het doet dat op verschillende manieren, maar ook alleszins op basis van overleg tussen mensen in armoede en hun verenigingen en vele en diverse stakeholders. Dat materiaal komt aan bod in een tweejaarlijks verslag. Aan het verslag van 2016-2017 werden elf overlegbijeenkomsten besteed. Daar werden meer dan 260 mensen en meer dan 110 organisaties bij betrokken. Al het materiaal is te vinden op de website van het steunpunt (www.armoedebestrijding.be).

Er zijn een aantal thema's naar boven gekomen in het kader van burgerschap en armoede. Ten eerste is er het gelijk zijn in menswaardigheid en rechten, met een hoofdstuk gewijd aan gelijke toegang tot rechten en een hoofdstuk over de discussie over specifieke maatregelen versus universele rechten. Ten tweede is er het thema van het vrij kunnen zijn in het uitoefenen van rechten en verantwoordelijkheden. Dat gaat over het recht op privacy en over het kunnen samenwonen met wie men wil. Ten derde is er het thema van verantwoordelijkheden kunnen opnemen, met de participatie in de samenleving en het kunnen opnemen van je rol als ouder. In het overleg is wonen zeer veel aan bod gekomen, zodat samen met de deelnemers is beslist om een focushoofdstuk te hebben over het recht op degelijke huisvesting.

Wat de gelijke toegang tot rechten betreft, moet worden benadrukt dat België heel sterk actief is geweest inzake de erkenning van fundamentele rechten en ook een pionier was in een aantal gevallen. Er zijn natuurlijk de internationale teksten en de Grondwet die daaraan aandacht besteden. Tegelijkertijd stelt men

vast dat meerdere rechten niet effectief genoeg zijn. Het verslag verwijst naar diverse redenen daarvoor. Men merkt vaak een toegenomen voorwaardelijkheid op. Er is ook de problematiek van de non-take-up van rechten, die het steunpunt een paar jaar geleden zeer nadrukkelijk op tafel heeft gelegd. Dat komt erop neer dat mensen om verschillende redenen rechten niet opnemen. Er is ook de vaststelling dat sommige rechten door de mensen zelf eigenlijk tweederangsrechten worden genoemd, zoals het recht op huisvesting. Daarbij komt een gebrek aan betaalbare en kwalitatieve woningen soms neer op een recht op begeleiding, maar zonder output op het vlak van het recht op een degelijke huisvesting.

In het verslag wordt ook verwezen naar mensen die een beroep moeten doen op een voedselbank, wat voor hen zeker geen evidente stap is. Voor 2017 spreken we over 157.000 mensen. Deze week is ook het cijfer vrijgegeven voor 2018: toen moesten ongeveer 160.000 daarop een beroep doen. Men kan dus zeggen dat het recht op kwalitatieve voeding niet wordt gerealiseerd.

Het referentieadres is eigenlijk federale bevoegdheid, maar natuurlijk met lokale toepassing. Er zijn veel verschillende praktijken op het terrein. Het steunpunt heeft een paar maanden geleden een cahier met rechtspraak gepubliceerd. Daarvoor heeft men honderd beslissingen inzake dat referentieadres opgezocht in de diverse rechtbanken en hoven in België, en daarvan een analyse gemaakt. Het steunpunt doet de aanbeveling te strijden tegen het gebrek aan effectiviteit en een beleid te voeren tegen de non-take-up van rechten. Ook moet de effectiviteit worden geëvalueerd van bestaande maatregelen die nog niet goed genoeg worden toegepast.

Dan is er de discussie over specifieke maatregelen en universele rechten. Er zijn zeker ook een aantal nadelen aan maatregelen die zeer specifiek op een doelgroep zijn gericht. Het steunpunt doet de aanbeveling dat gelijkheid en rechtvaardigheid zouden worden meegenomen in een beleid. Er zijn voorbeelden van proportioneel universalisme: denk maar aan het nieuwe groeipakket, waarbij je een algemene financiële hulp hebt voor alle burgers, voor alle kinderen, maar dan ook specifieke sociale toeslagen voor specifieke groepen. Dat zijn dus zowel algemene maatregelen als specifieke maatregelen daarbovenop. Het steunpunt vraagt dat er een slimme combinatie zou worden gemaakt van doelgroepen op basis van enerzijds statuut en anderzijds inkomen. Ook moet erop worden gelet dat voorwaarden voldoende objectief worden geformuleerd. In het kader van het HPAO heeft het steunpunt ook meegewerkt in een werkgroep inzake sociale correcties. Ook daarin zijn die principes weergegeven.

Veerle Stroobants gaat in op het hoofdstuk over vrij zijn in de uitoefening van rechten en verantwoordelijkheden. Dat is een belangrijk hoofdstuk, omdat het ook toont dat situaties van armoede niet alleen de economische en sociale rechten van mensen in het gedrang brengen, maar ook hun burgerlijke en politieke rechten, zoals het recht op het respect voor hun privacy. In de overlegbijeenkomst heeft het steunpunt heel vaak gehoord dat het privéleven van mensen in armoede sterk onder druk komt te staan, steeds meer zelfs. Onder andere de voorwaardelijkheid van de rechten waarnaar al werd verwezen, is een van de oorzaken daarvan. Mensen worden voortdurend gecontroleerd, wat ze eigenlijk als heel intrusief ervaren wat hun privéleven betreft. Het zet ook een rem op hun vrijheid om hun leven vorm te geven zoals ze zelf willen. Zo vertellen mensen dat zij hun leven inrichten volgens de logica van diensten die hen controleren. De paradox van de koelkast is daar een voorbeeld van: als het OCMW op bezoek komt, moet je ervoor zorgen dat je koelkast niet vol genoeg is, want dan toon je aan dat je behoeftig bent, maar wanneer je anderzijds mensen van Kind en Gezin of de bijzondere jeugdzorg over de vloer krijgt, dan moet die koelkast goed gevuld zijn, omdat er anders misschien een risico is op plaatsing van de kinderen.

Een ander element is het verzamelen door diensten van persoonlijke gegevens van mensen en de uitwisseling daarvan. De mensen ervaren vaak een gebrek aan toegang tot hun eigen gegevens. Het steunpunt vraagt daarin meer transparantie. Een ander element, dat echt een afnemen van de vrijheid van mensen is, is de bewindvoering inzake goederen en de persoon. Dat is eigenlijk een beschermingsmaatregel voor mensen die wegens hun gezondheidstoestand niet zelf meer hun goederen kunnen beheren of over hun persoon kunnen beschikken, en dat dan uit handen geven. Bij het steunpunt vangt men echter signalen op dat mensen in armoede in de richting van bewindvoering worden geduwd, eventueel door OCMW's, omdat ze zich in een uiterst uitzichtloze situatie bevinden. Er zijn ook vrederechters die melden dat bepaalde jongeren zelf vragen om onder bewindvoering te worden gezet omdat ze geen enkele uitkomst zien voor zichzelf. De aanbeveling is om die maatregelen te evalueren, zeker als het gaat over mensen in armoede, omdat ze dan in een systeem zitten waarbij ze compleet de controle over hun leven verliezen en het veel moeilijker is om uit dat systeem te geraken dan om erin te komen.

Een tweede onderdeel van het hoofdstuk over het vrij zijn in de uitoefening van rechten betreft het thema van het samenwonen. Het statuut met betrekking tot het samenwonen en heel die regelgeving betekent voor mensen een enorme inbreuk op hun vrijheid om te wonen hoe en met wie ze willen. Dat is een thematiek die mensen in armoede al heel lang aankaarten, ook tijdens de voorbereiding van dit verslag over burgerschap. In april 2018 heeft het steunpunt in de Senaat een reflectievoormiddag georganiseerd over deze kwestie. Ondertussen heeft het steunpunt hierover ook een memorandum uitgebracht, waarin een aantal aanbevelingen zijn geformuleerd om het statuut en de regelgeving te verbeteren.

Dat memorandum bestaat uit twee delen. Het eerste deel is analytisch en doet de impact van het statuut van samenwonende op verschillende levensdomeinen uit de doeken. Omdat er veel levensdomeinen betrokken zijn, zijn er oplossingen op verschillende beleidsdomeinen nodig. Een aantal van die oplossingen komt in het tweede deel van het memorandum aan bod. Die oplossingen moeten aan een aantal principes worden getoetst. Het samenwonen moet worden aangemoedigd en worden ondersteund in plaats van te worden afgestraft. De inkomens van mensen in armoede moeten erop vooruitgaan. Het systeem moet worden vereenvoudigd en niet complexer worden gemaakt. Hoe complexer een systeem is, hoe moeilijker het wordt om toegang tot bepaalde rechten te krijgen. Er moeten oplossingen worden gezocht voor de verschillende situaties waarin mensen zich bevinden: gezinnen, solidaire burgers (mensen die solidair willen zijn met familie, vrienden en lotgenoten) en mensen die een woning delen.

Het derde hoofdstuk van het verslag betreft het kunnen opnemen van verantwoordelijkheden. Vooral het woord 'kunnen' is belangrijk. Mensen worden heel sterk verantwoordelijk geacht voor hun eigen situatie. Tegelijkertijd hebben mensen in armoede onvoldoende toegang tot hun rechten en onvoldoende middelen en mogelijkheden om hun verantwoordelijkheden op te nemen, zelfs als ze dat wel willen doen.

Eerst wordt aandacht besteed aan het element van de participatie in de samenleving, zowel op individueel vlak als in een collectief en sociaal gebeuren, alsook op politiek vlak. Het vrijwilligerswerk is een voorbeeld hiervan. Het is voor mensen in armoede belangrijk vrijwilligerswerk te kunnen doen, maar dat komt soms in conflict met hun beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt. Indien ze uitkeringsgerechtigd zijn, ondervinden ze daar problemen mee, al is het maar de angst om de uitkering te verliezen als ze vrijwilligerswerk doen. De regelgeving is nu vaag en er moet meer transparantie komen.

Een volgend aspect met betrekking tot het opnemen van verantwoordelijkheden is de rol als ouders. Mensen in armoede willen hun verantwoordelijkheid voor hun gezin opnemen. Ze willen er als gezin op vooruitgaan en ze willen het beste voor hun kinderen. De armoedesituatie plaatst het gezin echter sterk onder druk. Het gaat dan om slechte huisvesting, onzekere tewerkstelling enzovoort. Het wordt dan zeer moeilijk die rol op te nemen.

Er heerst een klimaat van responsabilisering van mensen. Mensen worden zelf verantwoordelijk geacht voor hun situatie. Tegelijkertijd heersen er opvattingen over goed ouderschap. De veronderstelling is dan dat iemand die zijn gezin niet kan onderhouden, ook opvoedingsonbekwaam is. Dat zijn echter twee verschillende zaken.

In het verslag wordt ingegaan op bepaalde beleidsmaatregelen die mensen te weinig ondersteunen in hun rol als ouder. Een voorbeeld hiervan is de kinderbijslag bij een pleegplaatsing. Door de hervorming van de kinderbijslag gaat een forfaitair bedrag dat vroeger naar de ouders ging in het geval van een perspectiefbiedende pleegplaatsing nu naar de pleegzorgers. Ook in een perspectiefbiedende pleegplaatsing moet echter naar de zeer belangrijke band tussen de pleegkinderen en hun ouders worden gekeken. Veerle Stroobants beveelt aan die band niet uit het oog te verliezen wanneer dergelijke maatregelen worden genomen, zodat ouders hun rol volwaardig kunnen opnemen.

Henk Van Hootegem bespreekt vervolgens het vierde en laatste hoofdstuk, waarin de focus op wonen ligt. Eerst is er natuurlijk de vaststelling dat er een tekort aan betaalbare kwaliteitsvolle woningen is. Die vaststelling is niet nieuw. De toegang tot eigendom is zeer moeilijk voor mensen met een laag inkomen. Ze moeten zich richten op een private huurwoning of op sociale huisvesting. Er zijn in de drie gewesten echter lange wachtlijsten en op de private huurmarkt is er een probleem met de betaalbaarheid en de kwaliteit. In 2017 werden in Vlaanderen 143.000 sociale woningen verhuurd, maar er was een wachtlijst voor nog eens 135.000 woningen. Bovendien woont een derde van de mensen met een armoederisico in België in een woning van slechte kwaliteit.

Er is ook de problematiek van de leegstaande gebouwen, wat al lang wordt aangeklaagd. Het is echter moeilijk vooruitgang te boeken. In de andere gewesten zijn er voorbeelden van gemeenten of zelfs van organisaties die een sterke rol kunnen spelen om via de rechtbank leegstaande gebouwen vrij te krijgen of te laten gebruiken.

Er is steeds meer aandacht voor alternatieve woonvormen. De spreker verwijst in dit verband naar het interessant experiment met betrekking tot kleinschalig wonen waarvoor met het RISO Vlaams-Brabant wordt samengewerkt. In de provincie Vlaams-Brabant kunnen toeristische zones worden omgevormd tot zones waar mensen permanent kunnen wonen. Ook de problematiek van de mobiele woningen komt hierbij aan bod.

Er zijn op de woonmarkt een aantal bijkomende uitsluitingsmechanismen. Zo wordt geselecteerd op inkomen. Indien wordt geselecteerd op basis van de oorsprong van het inkomen, gaat het om situaties van discriminatie. *Henk Van Hootegem* verwijst in dit verband naar de Diversiteitsbarometer van Unia.

In het verslag wordt specifiek aandacht geschonken aan de huurwaarborgproblematiek. Die omvat twee aspecten, enerzijds de rol die de huurwaarborg speelt in de betaalbaarheid of onbetaalbaarheid van een huurwoning en de hoogte van het bedrag. Het aantal maanden huur is belangrijk, maar er is anderzijds een risico op stigmatisering indien iemand dat bedrag zelf niet kan betalen. Er is voorzien in hulp. *Henk Van Hootegem* kijkt uit naar de evaluatie van de renteloze

huurwaarborglening in Vlaanderen. Nu dat gedurende een tijd is uitgevoerd, kan op basis van die twee criteria worden nagegaan of de nieuwe wetgeving goed is voor de armoedebestrijding.

Er wordt in het verslag ook heel wat aandacht geschonken aan de uithuiszetting wegens onbewoonbaarheid. Vaak treft de huurder geen schuld en wordt hij tweemaal gestraft. Hij woont in een woning van slechte kwaliteit en in het geval van een onbewoonbaarheidsverklaring wordt hij uit de woning gezet, zonder enige garantie op een alternatief. Die problematiek zou politiek verder moeten worden opgevolgd.

Jammer genoeg komen de verschillende begeleidingsinitiatieven, zoals Housing First en de SVK's, die een belangrijke rol spelen in de initiatieven met betrekking tot de woonzoekteams, vaak in concurrentie met elkaar, omdat de woningmarkt te krap is en iedereen een kwaliteitsvolle en betaalbare woning zoekt.

Wat de algemene aanbevelingen betreft, moet in de eerste plaats het aanbod worden vergroot. Henk Van Hootegem kijkt daarvoor naar zowel de private als de publieke markt. Ook aan de omkadering van de huurprijzen kan nog worden gewerkt. Als een bepaalde maatregel wordt genomen, is het belangrijk erop toe te zien dat de mensen erop kunnen vooruitgaan. In het geval van een uithuiszetting, bijvoorbeeld, is dat vaak niet het geval. De spreker verwijst tevens naar de piste van een inroepbaar recht op huisvesting, waarrond het steunpunt een colloquium heeft georganiseerd. De Vlaamse Woonraad heeft hierover enkele jaren geleden ook een advies uitgebracht.

Betreffende het tweejaarlijks verslag is er een opvolgingsprocedure. De regeringen en parlementen krijgen het verslag, met de vraag hierover een debat te voeren. Dat debat vindt nu plaats in het Vlaams Parlement.

Daarnaast zijn verschillende initiatieven genomen, onder meer met betrekking tot het statuut van samenwonenden met een reflectievoormiddag in de Senaat en een specifiek memorandum.

Henk Van Hootegem somt tot slot een aantal werkzaamheden van het steunpunt op.

Het huidige overlegproces, in functie van het verslag voor de periode 2018-2019, focust op duurzaamheid en armoede. Dat zal eind 2019 in de publicatie van het verslag resulteren. Het overleg is halfweg.

Er wordt veel gewerkt aan de evaluatie ex ante of, met andere woorden, de armoedetoets. Er wordt echter ook gekeken naar de andere instrumenten die in de andere entiteiten bestaan. Er worden adviezen gepubliceerd, zoals recent over het voorstel van decreet houdende de justitiehuisen en de juridische eerstelijnsbijstand. Er is veel werk verricht met betrekking tot het statuut van samenwonenden. Er zijn verschillende initiatieven genomen met betrekking tot de non-take-up van rechten. Er is een colloquium gehouden met een bijbehorend verslagboek en een video. In dat kader wordt ook het huidig onderzoek van het TAKE-project met veel interesse opgevolgd. Het zou goed zijn, mocht de overheid een beleid uitwerken om non-take-up tegen te gaan en take-up te verhogen.

Rond de automatische toekenning van rechten heeft het steunpunt in 2014 een nota gepubliceerd die momenteel geactualiseerd wordt, in samenwerking met de POD Maatschappelijke Integratie. Dat gebeurt op vraag van voormalig staatssecretaris Zuhal Demir. Het steunpunt heeft ook een rol gespeeld in het debat rond waterarmoede, dat plaatsvond in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, en het werkt samen met de Koning Boudewijnstichting in een platform

rond energiearmoede. Op de website van het steunpunt is ten slotte het project rechtspraak terug te vinden, met onder andere het cahier rond referentieadressen bij een OCMW.

2. Toelichting door de Universitaire Stichting voor Armoedebestrijding (USAB)

De *voorzitter* geeft vervolgens het woord aan de vertegenwoordiging van USAB, die bestaat uit enkele medeauteurs van het Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting 2018, meer bepaald Peter Raeymaeckers, docent aan de UA, Jill Coene en Sara Elloukmani, navorsers aan de UA, en Isabelle Pannecoucke, beleidsmedewerker van de Vlaamse Woonraad.

Peter Raeymaeckers, docent binnen het departement Sociologie van de UA, verklaart dat het jaarboek wordt uitgegeven door een samenwerkingsverband van verschillende onderzoeksgroepen uit de faculteit Sociale Wetenschappen, de faculteit Geneeskunde en de faculteit Rechten, met steun van het Netwerk tegen Armoede en Decenniumdoelen. Voorheen kwam de financiering voor het jaarboek van de Vlaamse Regering, maar dat is niet meer het geval.

Het jaarboek geeft sinds 1994 een stand van zaken van armoede, armoedebeloid en nieuwe wetenschappelijke inzichten rond deze thema's en plaatst die ook elk jaar opnieuw op de publieke en de beleidsagenda. USAB organiseert ook telkens een colloquium en een persconferentie, waarmee ze heel wat mensen bereikt en op die manier armoede onder de aandacht brengt. De organisatoren hopen hiermee een platform te bieden voor het debat rond armoede en zo ruimte te bieden voor discussie. De uiteindelijke bedoeling is om beleidsmakers de nodige creativiteit en inspiratie te bieden en hen te ondersteunen.

De auteurs nemen altijd een bepaalde visie op armoede als uitgangspunt. Ze definiëren armoede als "een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan". Armoede manifesteert zich dus in verschillende domeinen van de levenssfeer, waaronder huisvesting, financiën en vrijetijdsbeleving. Die vormen van uitsluiting verhinderen "mensen om een leven te kunnen leiden dat voldoet aan de menselijke waardigheid. Deze kloof die in de samenleving wordt geproduceerd, kan men niet op eigen kracht overbruggen".

De schrijvers vertrekken met bovenstaande visie vanuit een maatschappelijk-structureel schuldmodel. De oorzaken en ook de oplossingen liggen volgens hen dus op het niveau van de samenleving. Daaruit volgt dat armoedebestrijding ernaar moet streven grondrechten te realiseren via een democratisch proces en met respect voor individuele vrijheid. Armoedebestrijding mag bijgevolg niet gereduceerd worden tot helpen overleven, maar moet structureler inzetten op participatie in diverse domeinen van de samenleving. Mensen moeten onder andere deel kunnen uitmaken van de arbeidsmarkt, van het onderwijs en van cultuur.

Jill Coene bespreekt hoofdstuk 3 van deel 1 van het jaarboek waarin André Decoster, Tim Goedemé en anderen een analyse hebben gemaakt van 25 jaar herverdelingsbeleid, meer specifiek van de evolutie van belastingen en uitkeringen over de voorbije 25 jaar. Via het EU-brede microsimulatiemodel EUROMOD hebben ze enkele simulaties laten lopen, waarin ze de personenbelasting, de socialezekerheidsbijdragen, een aantal uitkeringen en andere belastingen en accijnzen hebben meegenomen. Uit die analyse blijkt dat het beleid van 2018 meer ten goede komt aan de gezinnen met lagere inkomens dan het beleid van 1992 en dus meer herverdelend is.

Dat is een gevolg van verschillende ingrepen. Zo zijn alle decielen erop vooruitgegaan in de personenbelasting, al hebben indirecte belastingen relatief gezien wel een negatiever effect gehad op de lagere inkomens.

De auteurs van het hoofdstuk, André Decoster et al., hebben bovengenoemde analyse toegepast op verschillende legislaturen, ook op de huidige. De tendens voor 2014-2018 is dat iedereen er lichtjes op vooruitgegaan is, maar vooral de hogere inkomensklassen hebben baat gehad bij deze zittingsperiode. Dat komt omdat de forfaitaire aftrek voor beroepskosten verhoogd is en omdat de belastingschijf van 30 procent is afgeschaft, maatregelen die vooral in het voordeel waren van mensen met een hoger inkomen. Aan de onderkant van de inkomensverdeling was er wel het positieve effect van de werkbonus, maar de verhoging van de btw op elektriciteit heeft dat effect afgezwakt.

De auteurs hebben ook vastgesteld dat de uitkeringen weliswaar herverdelend werken, maar op de vraag of ze volstaan om mensen toe te laten op een menswaardige manier te participeren in de maatschappij, is het antwoord negatief. Zowel het leefloon als het minimumloon zijn voor bepaalde gezinnen ontoereikend, zeker als die huren op de private markt.

Jill Coene benadrukt dat de analyse vertrekt vanuit referentiebudgetten, korven van noodzakelijke producten en diensten die nodig zijn om menswaardig aan de maatschappij deel te nemen. De uitgangssituatie daarbij is er een waarin de gezinsleden gezond zijn en bewuste keuzes kunnen maken. Is dat niet het geval, dan zijn de referentiebudgetten te laag om degelijk te leven.

Die referentiebudgetten liggen voor gezinnen op de sociale huurmarkt lager. De huur is een van de kosten die in die referentiebudgetten zit. Als men op de sociale markt kan huren, heeft men dus minder uitgaven, aldus Jill Coene.

Zij wijst er verder op dat het leefloon ontoereikend is voor gezinnen op de sociale huurmarkt voor alle gezinstypes, met uitzondering van eenoudergezinnen met jonge kinderen. Ook het minimumloon is op die sociale huurmarkt ontoereikend voor koppels met oudere kinderen.

Wat het armoedebelief betreft, hebben de Vlaamse en de Federale Regering tijdens de afgelopen zittingsperiode een aantal maatregelen getroffen. Zo is bijvoorbeeld ingezet op automatische rechtentoekenning en heeft de federale overheid geëxperimenteerd met Housing First. Daarnaast werd de sociale derdebetalersregeling verplicht voor patiënten met een verhoogde tegemoetkoming. De Vlaamse Regering heeft vooral ingezet op het GBO. Er zijn ook bijkomende investeringen geweest in sociale woningen en in de kinderopvang. Maar al die inspanningen waren onvoldoende, vooral op het vlak van de uitkeringen. De federale overheid had beloofd de uitkeringen op te trekken tot de armoedegrens, maar heeft die belofte niet gehouden en ze doorgeschoven naar de volgende regeerperiode.

Er zijn een aantal heel selectieve maatregelen genomen. Zo zijn in de werkloosheidsverzekering een aantal ingrepen gebeurd waardoor die nog strenger is geworden. De inschalingsuitkering voor jongeren is ook strenger geworden en het GPMI is verplicht geworden voor alle nieuwe leefloongerechtigden.

Van de Vlaamse Regering ziet Jill Coene vooral in de sociale huur een aantal tendensen naar meer selectiviteit, bijvoorbeeld de contracten van bepaalde duur, de sancties bij onderbezetting en de taalkennisvereiste die is ingevoerd.

Er zijn een aantal maatregelen denkbaar om de toestand op de woningmarkt te verbeteren. De Belgische woonmarkt kampt met een aantal tekortkomingen: er is

nog altijd geen algemeen systeem van huursubsidies, de sociale huursector is veel te beperkt in omvang voor de grote vraag, de middelen zoals de woonbonus en renovatiepremies komen vooral ten goede aan mensen met een hoger inkomen, en op de private huurmarkt is de huur gestegen terwijl het inkomen van huurders op de private huurmarkt stabiel is gebleven. In het laagste inkomenskwintiel is de huur het sterkst gestegen.

Er zijn volgens de auteurs een aantal indicatoren die een verband leggen tussen woonkwaliteit en armoede: woonkwaliteit, problematische woonkost, waarbij meer dan 40 procent van het inkomen naar wonen gaat, overbevolking en levensstijldeprivatie. Levensstijldeprivatie is een samengestelde index van een aantal indicatoren over betaalbaarheid en het al dan niet kunnen aanschaffen van consumptiegoederen.

Niet-inkomensarme eigenaars scoren over de hele lijn het best. Arme eigenaars scoren iets minder op het vlak van problematische woonkost en overbevolking, maar hun toestand is wel verbeterd doorheen de tijd. Vooral arme private huurders scoren over de hele lijn het slechtst en hun situatie verslechterde doorheen de tijd. Er moet dan ook dringend iets gebeuren op die private huurmarkt. De sociale huursector scoort voor de meeste indicatoren ertussenin.

Er zijn een aantal aanbevelingen gedaan waaruit blijkt dat er dringend nood is aan meer investeringen.

Peter Raeymaeckers verwijst naar het hoofdstuk over de drempels die vrouwen van Marokkaanse herkomst ervaren bij hun zoektocht naar werk op de arbeidsmarkt. De auteurs hebben daarbij een onderscheid gemaakt tussen de eerste en de tweede generatie. De eerste kampt vooral met een gebrek aan kennis van de Nederlandse taal en een minder hoog opleidingsniveau. De kansen op de arbeidsmarkt bij de tweede generatie verkleinen door een gebrekkige opvolging door de ouders en de negatieve adviezen vanuit het onderwijs. Voor verdere vragen over dit hoofdstuk verwijst *Peter Raeymaeckers* naar de auteur daarvan, *Sara Elloukmani*.

Heel wat hoofdstukken uit het jaarboek vallen onder de noemer van onderbescherming. Daarbij wordt vastgesteld dat voor de meest kwetsbare doelgroepen de toegang tot rechten waar men aanspraak op maakt of de toegang tot noodzakelijke hulp en dienstverlening, niet is gerealiseerd. Het systeem van financiële uitkeringen is op diverse domeinen nog onvoldoende performant, mensen kampen met allerlei administratieve drempels om hun rechten te realiseren, mensen ervaren schaamte, weten zelfs niet dat ze recht hebben op bepaalde vormen van uitkeringen.

Het jaarboek bevat ook een hoofdstuk over de preciaire situatie van mensen zonder wettig verblijf. Normaal hebben zij recht op dringende medische hulp maar om diverse redenen is dat nog niet voor iedereen het geval. Vaak weet de doelgroep niet dat zij dat recht kan uitoefenen en zijn er diverse administratieve drempels. Zo zouden de voorwaarden en het concept van dringende medische hulp door de diverse OCMW's verschillend worden geïnterpreteerd. Sommige kennen dat recht enkel toe wanneer de situatie zeer precair is, andere hebben een iets bredere visie.

Margot Van Leuvenhaege van de faculteit Rechten toont in hoofdstuk 9 van deel 1 van het jaarboek aan dat de bewijslast om financiële steun te vragen zeer zwaar is. Er zijn allerlei administratieve drempels en vaak zijn er ook externe redenen waarom mensen moeilijkheden hebben om informatie te geven. De auteurs pleiten dan ook voor een intensievere begeleiding van het OCMW om mensen te ondersteunen die financiële steun vragen. Belangrijk daarbij is dat de

doelgroep zelf wel vaak weet welke bewijzen moeten worden aangeleverd maar niet weet hoe.

Er is ook een hoofdstuk over kinderarmoede, waarin de auteurs aantonen dat het belangrijk is om een maximalistische visie op grondrechten te hanteren waarbij de strijd tegen kinderarmoede zeker niet mag worden gereduceerd tot enkel het financieren en initiëren van opvoedingsondersteunende initiatieven. Het moet ook gaan over het realiseren van toegankelijkheid naar onderwijs, vrije tijd en huisvesting, want dat zijn de domeinen waar gezinnen in armoede met kleine kinderen vaak moeilijkheden ervaren.

De auteurs tonen aan dat het absoluut cruciaal is dat verschillende praktijken samen met mensen in armoede vorm krijgen. Toegankelijkheid betekent dus niet enkel het toeleiden van mensen tot de voordeur van initiatieven en praktijken, maar het vormgeven van initiatieven, bijvoorbeeld inzake sport en vrije tijd, samen met de doelgroep. Heel wat onderzoeken tonen aan dat kwetsbare doelgroepen worstelen met drempels op allerlei niveaus bij de toegang tot het realiseren van rechten. Peter Raeymaeckers pleit ervoor om in te zetten op onderzoek en op dialoog met de mensen in armoede zelf, om uit te zoeken hoe die onderbescherming kan worden tegengegaan en hoe de toegang voor kwetsbare doelgroepen tot hulp- en dienstverlening kan worden verbeterd. In het jaarboek is een hoofdstuk gewijd aan het GBO, een initiatief van het kabinet-Vandeuren. Daarin worden een aantal belangrijke principes geïdentificeerd die ertoe kunnen leiden dat men op dat lokale niveau, in een samenwerking tussen OCMW, diensten maatschappelijk werk en CAW's, onderbescherming kan tegengaan. Belangrijk daarbij is dat men inzet op proactieve werking: proactief op huisbezoek gaan bij kwetsbare doelgroepen, heel aanklampend werken en samen bekijken op welke rechten men aanspraak heeft en welke rechten niet gerealiseerd zijn. Ook persoonlijk contact met de doelgroep is belangrijk. Men mag niet verwachten dat de doelgroep zelf stappen onderneemt naar het OCMW of naar de verschillende diensten. Men moet in persoonlijk contact, outreachend, die gezinnen contacteren.

Peter Raeymaeckers benadrukt dat het belangrijk is om interventies en praktijken vorm te geven binnen diverse levensdomeinen die aansluiten bij de leefwereld van kwetsbare doelgroepen. Onderzoeken tonen aan dat er nog verschillende drempels zijn, zoals onbeantwoorde vragen van gezinnen in armoede. Er is bijvoorbeeld enkel aandacht voor de opvoedingssituatie, terwijl het gezin met meerdere problemen zit rond huisvesting, onderwijs, financiële situatie. Men wil ook met die vragen ergens terecht kunnen. Er zijn ook praktische zaken, zoals de kostprijs, maar ook flexibele uren. Mensen uit kwetsbare doelgroepen hebben vaak werkuren die buiten de normale werkuren van negen tot vijf vallen, waardoor ze moeilijk toegang kunnen vinden tot de noodzakelijke diensten. Het is dus belangrijk om in te zetten op participatie, om die praktijken vorm te geven vanuit een continue dialoog met de mensen in armoede zelf.

Peter Raeymaeckers besluit dat de uitdagingen groot zijn, zeker wat betreft onderbescherming. We kunnen zeer trots zijn op onze welvaartsstaat, maar we slagen er nog altijd niet in om de financiële uitkeringen en het uitgebreide hulp- en dienstverleningsaanbod voor iedereen toegankelijk te maken. De situatie van onderbescherming moet dringend worden aangepakt. Daarnaast pleit USAB voor een reflectief beleid, een beleid dat wordt uitgevoerd over diverse niveaus heen: lokaal, Vlaams en federaal. Nu lijkt het dat men vooral inzet op het lokale niveau en op het decentraliseren van de verantwoordelijkheid om iets aan de armoede-situatie te doen. Peter Raeymaeckers pleit voor een beleid dat dat aanpakt op diverse niveaus, waarbij ook de Vlaamse overheid initiatieven neemt om armoede te bestrijden. Verder wordt de focus op beleidsnetwerken gelegd. Het is belangrijk om beleid uit te voeren op die diverse niveaus, in samenwerking met

de doelgroepvertegenwoordigers en de diverse actoren uit het middenveld. Daarom moet worden ingezet op participatie en intensieve interactie met diverse actoren. De focus moet niet gelegd worden op onderzoekers die dan moeten zeggen hoe het moet gebeuren. Wetenschappelijke resultaten moeten worden gebruikt voor inspiratie en creativiteit voor het beleid.

3. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

3.1. Vragen en opmerkingen van Bart Van Malderen

Bart Van Malderen dankt de sprekers voor de constructieve insteken en de aanbevelingen. Hij brengt vooreerst nog eens de afgesproken doelstelling in herinnering van het halveren van de kinderarmoede tegen 2020 en het reduceren met 25 procent van de armoede an sich. Wat in geen van beide toelichtingen werd vermeld, is het VAPA. Je zou dat zo kunnen interpreteren dat het VAPA dan ook door mensen op het onderzoeksveld als niet relevant wordt beschouwd. Zover wil de spreker niet gaan, maar het feit dat het niet vermeld wordt, prikkelt hem wel. Naar verluidt zou op dit ogenblik gewerkt worden aan de evaluatie van dat actieplan. Heeft het VAPA een rimpeling in het water veroorzaakt? En heeft de bijsturing, halverwege de zittingsperiode, maatregelen naar voren gebracht die een effect opleveren dat de huidige vaststellingen fundamenteel bijstuurt?

Een ander punt betrof de voorwaardelijkheid aan de ene kant en de non-take-up en automatische toekenning aan de andere kant. Zijn die twee evoluties die vandaag beleidsmatig te zien zijn, in evenwicht? Bart Van Malderen wijst erop dat het proportioneel universalisme in theorie wordt gepromoot, maar als dat in de praktijk wordt toegepast op het Vlaamse beleid in de afgelopen zittingsperiode, zijn die twee dingen – de doelstellingen rond automatische toekenning en het inbouwen van voorwaardelijkheid in de regelgeving – dan in evenwicht? De spreker zou dat graag toegepast zien op bijvoorbeeld kinderopvang en dergelijke meer.

Bart Van Malderen vindt het heel belangrijk dat de sprekers er blijven op hameren dat armoede vertrekt van een intrinsiek tekort in de samenleving en op beleidsniveau en dat ze waarschuwen voor categorisering. Het zinnetje dat de voorbije jaren heel vaak in het parlement is gebruikt, is: 'Voor wie het het meest of echt nodig heeft'. Vandaag zitten we aan een armoedepercentage van 10 tot 15 procent, afhankelijk van de bron. Zonder de sociale zekerheid zitten we aan bijna de helft van de bevolking. Ook al is de herverdeling in de periode 1992-2018 toegenomen, het armoedecijfer daalt niet. Dat is bijzonder jammer. Dat wijst op een nieuwe kwetsbaarheid, waar nieuwe maatwerkmaatregelen tegenover geplaatst zouden moeten kunnen worden. Het omgekeerde is zeggen dat die herverdeling niet nodig is omdat ze toch niet werkt.

USAB pleit ervoor de federale uitkeringen op een niveau te brengen dat mensen toelaat een waardig leven te leiden. Gezinnen die huren op de sociale markt, zitten in heel wat gevallen nog altijd onder een budget dat hen toelaat om een waardig leven te leiden. Er zijn dan ook niet veel zware hefbomen meer over, buiten de uitkeringen. Of zien de sprekers toch nog andere hefbomen? Het argument dat mensen dan maar moeten gaan werken, vindt Bart Van Malderen niet echt van toepassing want om een leefloon te krijgen, is er de toetsing van arbeidsmarktbereidheid. Tenzij de overheid erin slaagt om massaal jobs voor die doelgroep bij te creëren, is dit een pleidooi om iets aan de uitkeringen te doen.

Onderwijs, vrije tijd en huisvesting vormen een belangrijk drieluik, maar Bart Van Malderen mist een vierde luik, namelijk het welzijnsbeleid, zoals geestelijke gezondheidszorg en kinderopvang. De sprekers merken terecht op dat de doelgroep barrières ervaart in het drieluik. Betekent dit dat de doelgroep die

barrières in het welzijnsbeleid niet ervaart of is daar niet naar gevraagd? Als Bart Van Malderen kijkt naar de incidentie van problemen met de geestelijke gezondheidszorg, dan lijkt het bewaken van de toegankelijkheid ook een essentieel punt.

De spreker wijst erop dat de minister van Wonen ook bevoegd is voor de armoedebestrijding. Dat zou moeten toelaten om een heel krachtig beleid te voeren. De minister roemt zich om de grote bedragen die worden geïnvesteerd in sociale huisvesting, maar dat komt niet tegemoet aan de stijgende bevolkingscijfers en aan de vaststelling dat de huurprijzen tijdens de afgelopen jaren veel sterker zijn gestegen dan de gemiddelde inflatie, laat staan de inkomens van de doelgroep. Laat het investeringsritme in sociale woningen toe dat huurprijzen in de nabije toekomst zodanig zullen dalen dat er een invloed is op de inkomens van de doelgroep? Denken de sprekers dat de huidige investeringscijfers toelaten dat het percentage aan sociale woningen zal toenemen? De huurprijs zal niet zakken als het percentage aan sociale woningen niet toeneemt. Is het beleid toereikend om de demografische groei op te vangen en om het marktaandeel sociale huisvesting toe te laten nemen, allemaal met het doel om huurprijzen te doen zakken?

Er zijn heel veel groepen en subgroepen waar het armoederisico hoog is. Nogal wat organisaties pleiten er dan ook voor om naast een generieke armoedetoets ook specifiek toe te spitsen op eenoudergezinnen en een singletoets in te voeren. Dat is al meermaals voorgelegd aan de minister, die daar echter niet op heeft geantwoord en er niet enthousiast over is. Vinden de sprekers dit noodzakelijk?

Onlangs is het lijstje verspreid van decretale initiatieven die de regering nog tijdens deze zittingsperiode wenst te nemen. Het decreet Armoede wordt daar niet op vermeld. In de beleidsbrief is nochtans de evaluatie en de bijsturing ervan ingeschreven. Wat zijn voor de sprekers essentiële zaken die in het decreet aangepast moeten worden om een effect te hebben?

3.2. Vragen en opmerkingen van Dirk de Kort

Dirk de Kort bedankt de sprekers voor hun belangrijke toelichting. Momenteel gaat veel aandacht naar het klimaat, maar ook deze problematiek is zeer belangrijk. Uit de toelichting en de cijfers blijkt dat woonzekerheid aanbieden een heel belangrijk pluspunt is om mensen uit de armoede te houden. Daar moet in de toekomst zeker aan worden gewerkt.

Er zijn ook enkele aandachtspunten op het vlak van samenwonen. Het wordt niet opgelost met enkel een extra aanbod van sociale huurwoningen. Er zijn wel extra budgetten, maar de wachtlijst van sociale huurwoningen blijft groeien. Moet men dan niet zoeken naar andere oplossingen, zoals men bijvoorbeeld in de sector van de wagens is uitgekomen bij autodelen? Op het vlak van wonen bots je dan echter steeds op de problematiek van vervangingsinkomens.

Er is een arrest geweest van het Hof van Cassatie, waarin werd verduidelijkt dat men aan de hand van heel concrete feiten moest nagaan of er al dan niet een gemeenschappelijk huishouden was en dat het louter sociaal-economische voordeel van het delen van de woningkosten niet volstaat. Dat was goed nieuws voor mensen die via samenhuizen proberen om hun uitgaven onder controle te houden. Want samenwonenden krijgen op die manier het laagste percentage van hun leefloon. En eigenlijk moet dat samenhuizen worden aangemoedigd. Dirk de Kort vraagt zich dan ook af of het niet wenselijk is om voor deze categorie een aparte definitie en een aparte regeling van cohousing uit te werken. Hoe verhoudt zich dat dan tot alleenstaanden?

De spreker vindt het goed dat, in het grote woonpatrimonium dat er in Vlaanderen is, huizen beter worden benut. Maar hij merkt dat er toch nog wel wat drempels zijn, zeker op het vlak van dat samenwonen. Er moeten bijkomende inspanningen gebeuren. Wellicht hebben de gastsprekers op dat vlak al verder onderzoek verricht. Kunnen zij die kennis delen met de commissie? Er zijn verder ook aandachtspunten op ruimtelijk vlak die moeten worden weggewerkt.

Er is een tekort aan sociale woningen. Het Steunpunt Wonen heeft recent een studie opgeleverd over de efficiëntie en effectiviteit van de twee sociale huisvestingsmethoden, de SHM's en de SVK's. Hoe worden die verschillen door de gastsprekers ervaren op het terrein?

De spreker krijgt op het terrein soms signalen dat het te lang duurt vooraleer iemand zijn eerste uitbetaling van de huursubsidie krijgt. Daardoor lopen heel wat mensen huurachterstanden op. Krijgen de gastsprekers diezelfde signalen en klachten?

De gastsprekers klagen de praktijk van de eenzijdige huurbelofte aan. Hoe schatten zij de impact van die problematiek in? De voorbeelden die in de pers kwamen, met schadevergoedingen van honderden euro's, zijn duidelijk ook een inbreuk op de wet op de consumentenbescherming. Kleinere bedragen kunnen momenteel juridisch wel.

3.3. Vragen en opmerkingen van Freya Saeys

Freya Saeys dankt de gastsprekers voor hun interessante toelichting. Een van de kanttekeningen die in het jaarboek wordt gemaakt, is de concretisering van het beleid. Het VAPA heeft meer dan honderd actiefiches. Het is nu begin 2019. In het voorjaar worden die allemaal opgeleverd. Het was de voorbije jaren ontzettend moeilijk om zicht te krijgen op wat de impact daarvan is op het terrein. Het beleid is pas succesvol wanneer men erin slaagt om het gedrag van burgers te beïnvloeden. Kennis is niet voldoende. Het is niet omdat mensen worden geïnformeerd dat ze met die kennis de juiste keuzes maken.

In de commissie werd een resolutie (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 852/4) goedgekeurd voor de oprichting van een Vlaams Team Gedragsinzichten. De commissie heeft toen gevraagd om het VAPA daaraan te onderwerpen, om samen te werken met academici en uit te zoeken welke zaken goed zijn en welke niet. Evidencebased, het meten van effecten van beleid, zouden basisbegrippen moeten zijn waaruit beleidsacties voortvloeien. Eenzelfde kritiek geldt voor het inzetten van projectmiddelen. Eenmalige projecten dreigen, bij gebrek aan systematische opvolging, telkens door de mazen van het net te glippen wanneer die middelen zijn uitgeput.

De Vlaamse Regering werkte deze zittingsperiode aan een systeemomslag, om van een curatief naar een meer preventief beleid te gaan. Volgens Open Vld is dat de strijd die vandaag moet worden gevoerd. Sommige inwoners van gemeenten hebben recht op sociale hulp- en dienstverlening, maar maken daar geen gebruik van. Ongeveer 4,2 procent zit in een situatie van onderbescherming. Er zijn slechts voorzichtige stappen gezet richting automatisering van bepaalde rechten. Kunnen de gastsprekers dit wat meer toelichten? Is dit te wijten aan het niet stellen van de juiste prioriteiten in het beleid?

Er is sprake van een onderbescherming van de gezondheidszorg bij mensen zonder wettelijk verblijf. Zij doen heel weinig een beroep op die dringende medische hulp. Freya Saeys merkt in de praktijk dat heel wat artsen en andere hulpverleners niet goed weten hoe ze daarmee moeten omgaan, wat er wettelijk

kan en mag. Vaak moet men rekenen op de goodwill van de hulpverleners. Dat vindt de spreker problematisch. Hoe kan men daar oplossingen aanreiken? Zelfs OCMW's weten vaak niet dat er daarrond een andere benadering is. Hoe kan men ervoor zorgen dat zorgverstrekkers goed ingelicht zijn en dat de mensen die het nodig hebben, daarvan effectief gebruikmaken?

3.4. Vragen en opmerkingen van An Moerenhout

An Moerenhout dankt de gastsprekers voor hun interessante toelichting. Zij gaat ook graag in op de correlatie tussen het woonbeleid en armoede. Ze verwijst naar het jaarboek. In het hoofdstuk rond 25 jaar herverdeling wordt er aangehaald dat het leefloon en het minimumloon ontoereikend zijn om te huren op de huurmarkt. Het staat al een paar jaar buiten kijf dat dat het geval is op de private huurmarkt. Ook voor gezinnen die huren op de sociale markt, in bepaalde doelgroepen, zoals alleenstaanden en eenoudergezinnen, is het moeilijk. Dat vindt de spreker heel frappant.

Heel recent werd het Vlaams Woninghuurdecreet (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1612/6), het grote wetgevende werk inzake wonen en huren van deze commissie en vooral van deze minister, bediscussieerd en goedgekeurd in de commissie. Groen heeft steeds in twijfel getrokken dat het Vlaams Woninghuurdecreet voldoende sociaal was. Er was immers een verhoging van de huurwaarborg, er wordt niet tegemoetgekomen aan het geconventioneerd huren en de doelstellingen rond betaalbaarheid konden niet worden opgenomen. Groen vroeg daarom om een armoedetoeets, maar die is niet gebeurd. In dat kader is de spreker benieuwd naar de visie van de gastsprekers op het wetgevende werk rond het Vlaams Woninghuurdecreet. Zijn zij van mening dat er binnen dat decreet voldoende waarborgen zijn om ervoor te zorgen dat er minstens een status quo is inzake de armoede in Vlaanderen en België? Wat kan er nog gebeuren om daaraan tegemoet te komen?

In het jaarboek van USAB staat dat de vraag naar sociale huurwoningen het aanbod overstijgt en dat heel wat huishoudens zich op de private huurmarkt bevinden. De private huursector is in vergelijking met de buurlanden minder sterk gereguleerd, duurder en van mindere kwaliteit. *An Moerenhout* vraagt meer informatie over 'minder sterk gereguleerd dan in de buurlanden'. Even verder staat dat de bevindingen van wetenschappelijk onderzoek evenwel weinig tot geen vertaling in het beleid krijgen. Het parlement houdt zich net bezig met beleid en het zou de eerste zaak moeten zijn om wetenschappelijk onderzoek te kunnen vertalen in beleid.

In het jaarboek wordt de correlatie tussen de private huurmarkt en armoede aangehaald. Een uitbreiding van de huurtoelage voor huurders op de private huurmarkt zou een stap in de goede richting kunnen zijn zodat de huurmarkt sterker wordt gereguleerd en de armoede zou afnemen. *An Moerenhout* vraagt of er nog andere pistes zijn. Ze is ook heel benieuwd naar het referentiemateriaal uit het buitenland.

Hoofdstuk 9 gaat over de onderbescherming bij toegang tot financiële uitkeringen en gezondheidszorg. Een van de redenen is dat kwetsbare burgers moeite hebben om de nodige documenten te verzamelen en hun leefsituatie te bewijzen. USAB zegt dat sociale werkers meer ondersteuning nodig hebben. Aan welke ondersteuning denkt men dan?

Het steunpunt heeft de nadruk gelegd op de non-take-up van rechten en de nood aan een beleid dat daartegen strijdt. Welke rechten ziet men als prioriteit? Kan men meer informatie geven?

De cijfers over de Voedselbanken zijn fenomenaal: 160.000 mensen die in 2018 een beroep op de Voedselbank moesten doen. Voedselbanken zijn een federale bevoegdheid. Heeft Vlaanderen misschien ook een hefboom om hieraan iets te doen?

3.5. Vragen en opmerkingen van Cindy Franssen

Cindy Franssen dankt voor de toelichting en de analyses. Het steunpunt heeft in het verleden al een tweejaarlijks rapport over de non-take-up van rechten gemaakt. Is er een evolutie of niet? Het steunpunt heeft ook verwezen naar het GBO, het only-onceprincipe, automatische rechtentoekenning, rechtenverkenner, participatieladder, rechtencirkel enzovoort. Dit zijn hefboomen die een lokaal bestuur kan gebruiken.

Bij mensen in armoede en hun kinderen is er vaak een wederzijds schuldgevoel. Ouders kunnen niet aan hun kinderen geven wat anderen wel kunnen, en kinderen voelen zich schuldig als ze met een factuur naar huis komen. Men kan het recht op een zorgeloos gezinsleven niet ten volle beleven. Hoe kan men daar zowel bovenlokaal als lokaal beter op inspelen? Is er een rol weggelegd voor de Huizen van het Kind?

De Senaat heeft een aantal jaar geleden een rapport over kinderarmoede opgesteld, over de partijgrenzen heen. Het evenwicht vinden tussen een sterke herverdelende sociale zekerheid en extra investeren in die doelgroepen die een verhoogd risico op armoede hebben, is een moeilijke oefening. Men moet ervoor zorgen dat 'systems for the poor' geen 'poor systems' worden. De doelgroepen met een verhoogd armoederisico zijn gekend en men moet er meer op inzetten. Maar het is een zeer moeilijke oefening omdat het draagvlak voor solidariteit ook moet worden behouden.

Volgens het steunpunt is er nood aan actualisering in verband met de automatische toekenning van rechten, samen met de POD Maatschappelijke Integratie. Gebeurt dit ook in samenspraak met Frank Robben van de Kruispuntbank? Hij heeft namelijk een vernieuwende visie op het doorvoeren van de automatische toekenning van rechten.

De vertegenwoordigers van USAB hadden het ook over de participatie van gezinnen in kansarmoede bij gezondheidsbevorderende interventies. Iedereen is voor een deel mee verantwoordelijk voor zijn gezondheid, maar Cindy Franssen is wat bang voor het culpabiliserende. Een alleenstaande mama met een kind met een zeer zware zorgnood heeft waarschijnlijk geen tijd om te gaan joggen. Men moet aan de gezondheidskloof de nodige aandacht besteden. Misschien is er een rol voor ervaringsdeskundigen weggelegd, in samenwerking met voedings- en bewegingscoaches. Wat zijn eventuele succesfactoren om de kloof, ook in preventieve gezondheidszorg, wat weg te werken?

Het GBO heeft te maken met de uitrol van de Huizen van het Kind en heel wat decreten die hier goedgekeurd zijn en die hefboomen geven aan een lokaal bestuur. Cindy Franssen heeft het geluk om dat sociaal beleid lokaal te kunnen invullen en ziet daar heel wat tools toe. Het middenveld zal meer worden bevraagd. Het is de eerste keer dat in het decreet betreffende het lokaal sociaal beleid de participatie decretaal verankerd is, niet alleen de participatie van het klassieke middenveld maar ook van de kansengroepen. Hoe kunnen we vermijden dat bepaalde doelgroepen overbevraagd worden? Zij gaan nu heel veel vragen krijgen om betrokken te worden bij van alles en nog wat. Men moet die mensen daarin ondersteunen.

Bij het hoofdstuk 'Een kinderrechtenbenadering van kinderarmoede' is er al verwezen naar voedselbanken. Soms glijdt men eerder af naar caritatieve maatregelen in plaats van naar structurele maatregelen. Als men de kinderarmoede bekijkt vanuit een kinderrechtenbenadering, moet men gelijke kansen creëren, maar het is niet omdat men gelijke kansen creëert dat men ook gelijke uitkomsten krijgt. Veel hangt af van de wieg waarin je gelegd wordt. Hoe kunnen we vermijden dat we soms wat te veel in de maakbaarheid geloven? Cindy Franssen verwijst naar het beeld van de trampolines dat professor Cantillon heel vaak gebruikt: als er geen vangnet rond een trampoline is, dan zullen de allerkleinsten en de allerkwetsbaarsten er het eerste afvallen. Hoe kunnen we ons beleid in de toekomst nog fijnmaziger maken om breekijzers te creëren voor de meest kwetsbaren, de groep van 10 tot 12 procent die in de hardnekkige generatiearmoede zit? De kinderen in armoede mogen absoluut niet los worden gezien van het gezin waarin ze opgroeien. Wat zijn de drie belangrijkste strijdpunten om die generatiearmoede te kunnen doorbreken bij de kinderen?

4. Antwoorden van de sprekers

4.1. Antwoorden van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Henk Van Hootegem begint met de vraag over de evolutie in de voorwaardelijkheid en in de non-take-up. Hij ziet de voorbije jaren een evolutie naar een voorwaardelijkere regelgeving en wil graag het gewicht zien overhellen naar de aandacht voor non-take-up. Er zijn wat mogelijkheden in het beleid om daar veel explicieter rond bezig te zijn en concreet over na te denken. Er is een non-take-up bij nagenoeg alle rechten, zoals het leefloon of een referentieadres. Dat is een federale bevoegdheid maar met lokaal heel verschillende praktijken door OCMW's. Wanneer stapt iemand met een problematiek van dakloosheid naar een OCMW met een vraag naar een referentieadres? Er is zelfs ook de mogelijkheid om bij een privépersoon een referentieadres aan te vragen, maar dat weten heel veel mensen niet. Maar het kan ook gaan over de Vlaamse huurpremie. Wanneer vanuit de administratie brieven worden gestuurd naar mogelijke rechthebbenden om een huurpremie aan te vragen, dan moet men die brief nog altijd terugsturen. Voorlopig kan men dat nog niet anders organiseren, maar dat vereist opnieuw een stap van de potentiële rechthebbende.

In België en Vlaanderen is er nauwelijks een zicht op die cijfers. Een beleid rond het bestrijden van non-take-up zou er minstens in kunnen bestaan om systematisch te voorzien in indicatoren rond take-up en non-take-up. Op regelgeving in opmaak, kun je er consequent voor zorgen dat na uitvoering van de regelgeving men daar zicht op kan krijgen. Je kunt in de armoedetoets, die een ex-ante-evaluatie is, al nadenken over waar men naar moet kijken om, als de regelgeving effectief wordt uitgevoerd, op een goede manier ex post te gaan evalueren. De cijfers vormen een van de uitdagingen voor het beleid. In het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk beschikt men over dergelijke cijfers en heeft men daaromtrent een veel grotere traditie. De spreker verwijst ook naar het lopende TAKE-project. Hij is blij dat men onderzoeksmatig kan voortwerken aan de problematiek rond non-take-up en hoopt in het kader van dat onderzoek stappen vooruit te zetten.

De automatische toekenning is een van de mogelijke oplossingen voor non-take-up. Politiek zijn daar altijd veel verwachtingen over geweest. De spreker schuift dat zeer sterk naar voren als een mogelijke piste, maar het is niet eenvoudig. Van een pure automatische toekenning van rechten zijn er weinig voorbeelden in Vlaanderen en België. Er is het voorbeeld van de automatische toekenning van het sociaal tarief gas en elektriciteit, waar men aan 85 procent toepassing zit, en het sociaal watertarief. Verder zijn er weinig echt pure voorbeelden.

In de oefening die men maakt samen met de POD Maatschappelijke Integratie rond een actualisatie van de nota van 2014, vraagt men de federale administraties hoever men zit, wat de projecten zijn, wat de knelpunten zijn enzovoort. Het is belangrijk te verwijzen naar de verschillende gradaties. Je hebt de pure vorm, waarbij ambtshalve wordt onderzocht of iemand rechthebbend is en de persoon in kwestie geen initiatief moet nemen. Dat is de beste vorm. Maar er zijn nog andere vormen die je kunt zien als gradaties, zoals het vereenvoudigen van wetgeving. Complexe wetgeving kun je niet automatiseren, dus moet men blijven zoeken naar vereenvoudiging. Er zijn ook pistes in de vorm van het proactief naar mensen stappen, bijvoorbeeld een brief naar iemand sturen die mogelijk rechthebbend is, of proactief zijn in het actualiseren van iemands toestand en daar stappen in ondernemen, waarbij bepaalde drempels wegvallen. Het is belangrijk dat de administratie en de beleidsvoerders die verschillende gradaties in het achterhoofd houden om te zien of men geen stappen voorwaarts kan zetten. Het is in elk geval belangrijk om systematisch na te gaan wat er mogelijk is. Men heeft in die oefening met Maatschappelijke Integratie ook contact met de Kruispuntbank. In het kader van de automatisering moet men ook bekijken wat er mogelijk is op het vlak van databanken. Maar er worden stappen vooruit gezet.

De Kruispuntbank zou vragende partij zijn om met gemeenten en lokale besturen concrete samenwerkingen op te zetten. Die lokale besturen moeten dat blijkbaar zelf nog wat ontdekken. Tot nu toe zouden veertig gemeenten van die mogelijkheid gebruikmaken.

Een paar jaar geleden is men op sterke wijze samen aan die automatische toepassing begonnen. Die heeft nu een relance nodig. Henk Van Hoetegem roept de actoren op om dit opnieuw verder uit te werken.

De spreker benadrukt dat er voor wonen verschillende wegen naar oplossingen mogelijk zijn. Sociale woningen zijn uiteraard een piste. Het aantal verhuurde woningen neemt toe, maar in onvoldoende mate, en het is belangrijk om die beweging te versterken.

In vergelijking met de andere gewesten kan het Vlaamse Gewest tevreden zijn over zijn huurpremies. Toch kan de doelgroep nog uitgebreid worden. Hij verwijst naar het memorandum Wonen van het steunpunt waarin men principieel voorstelde om voor elke huurpremie die werd uitbetaald een sociale woning te bouwen. Dat leek misschien wat surrealistisch, maar als principe kon dat tellen omdat men wel premies geeft, maar structureel niets verandert.

Henk Van Hoetegem wijst ook op de mogelijkheid van geconventioneerde huur waarbij de eigenaar bepaalde voordelen krijgt in ruil voor toegevingen op het vlak van de huurprijs en dergelijke. SVK's zijn een voorbeeld van een vorm van geconventioneerde huur. Het nadeel bij een SVK is dat er geen relatie is met het inkomen en dat men een huurprijs vooropstelt die met de markt verbonden is, al kan een huurpremie deels tussenkomen in de betaling van de huur. Daardoor is een SVK echter voor mensen met een heel laag inkomen nog altijd geen oplossing. Daarom pleit hij om verschillende wegen te bewandelen en om zich niet alleen op de sociale woningmarkt, maar ook op de private markt te richten. Hij beschikt niet over cijfers als het over het probleem van de eenzijdige huurbelofte gaat. Hij vindt dat dat wel omkaderd moet worden.

Vervolgens gaat de spreker in op de beschikbare instrumenten. Het interfederale Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting is al jaren lid van het permanent armoedeoverleg. In de kritiek die het VAPA vaak krijgt, waarschuwt de spreker ervoor om het kind niet met het badwater weg te gooien. Het is zeker dat het VAPA als instrument kan worden

verbeterd. Het is heel uitgebreid en heeft misschien te veel acties. Er zou wat meer gefocust kunnen worden. Toch is het voor het steunpunt een instrument om het armoedebelaid mee op te volgen en concreet te maken. Bij de evaluatie van het Armoededecreet werd het steunpunt ook betrokken. De spreker vindt het belangrijk om daarbij de adviserende rol die het permanent armoedeoverleg kan hebben nog sterker te benadrukken of uit te spelen.

In Vlaanderen bestaan die instrumenten overigens al jaren. Er bestaat nu ook een netwerk van federale armoedeambtenaren, waar het steunpunt deel van uitmaakt.

Het steunpunt is vragende partij om de armoedetoets als ex-ante-evaluatie-instrument te behouden. Op de bestaande regelgeving heeft dat niet zo veel effect, maar wel op de uitvoeringsbesluiten. Henk Van Hootegem ziet ook andere effecten. Zo wordt er een dialoog opgestart tussen stakeholders en beleid, administratie en kabinet. Daarnaast ziet men door de armoedetoets ook ex-ante-evaluatie-elementen die eigenlijk voor de ex-postevaluatie kunnen dienen. Hij vindt het zeer waardevol dat men op voorhand al nadenkt over welke indicatoren men cijfers zou moeten hebben om achteraf beter te kunnen evalueren. Ook al krijgt de armoedetoets kritiek, de spreker wil dit instrument toch graag nog versterkt zien.

Veerle Stroobants komt terug op de vraag van Cindy Franssen over de rol van de ouder en het psychologisch rugzakje. Ze vindt dat een belangrijk punt. Dit behoort tot het intieme leven en kan een enorme impact hebben. Ze stelt dat de sociaal-economische problemen waarmee gezinnen kampen, soms met opvoedingsproblemen worden verward. Zo worden mensen die hun gezinnen qua huisvesting of inkomen niet kunnen onderhouden, vaak als opvoedingsonbekwaam gezien. De hulp en ondersteuning beantwoorden niet altijd aan de vragen die deze mensen hebben. Ze worden vaak geconfronteerd met onbegrip en wantrouwen of met het gevoel dat ze het niet zelf kunnen. De vraag van deze mensen om in het hulpverleningsproces als partner te worden beschouwd, is groot. Het kan zeker niet dat zo'n begeleidingsproces op een bijna verplichte manier wordt gestart. *Veerle Stroobants* benadrukt dat het opbouwen van vertrouwen en het contact met mensen in armoede ontzettend belangrijk is.

Kunnen de Huizen van het Kind daarin een rol spelen? Er hebben medewerkers van Huizen van het Kind deelgenomen aan het overleg en *Veerle Stroobants* vond hun interactie met de mensen heel interessant. De medewerkers van de Huizen van het Kind gaven aan dat ze zich bewuster zijn geworden van de vooroordelen waarmee zij toch nog vaak naar mensen in armoede kijken. Soms kunnen eenvoudige dingen ervoor zorgen dat er meer vertrouwen ontstaat. Het is belangrijk om manieren te zoeken waaruit blijkt dat de ouders de eerste opvoedingsverantwoordelijken zijn. In de theorie en de visie van bijvoorbeeld de Huizen van het Kind en van Kind en Gezin worden ouders als partners gezien, maar dat vertaalt zich niet steeds in de praktijk. Mensen moeten nog meer worden betrokken. Daarom verwijst de spreker naar een interessante praktijk aan de andere kant van de taalgrens voor ouders van wie de kinderen in de bijzondere jeugdzorg verblijven. Een van de projecten van deze groep 'Agora', waarbij ouders in armoede samenzitten met beroepskrachten uit de bijzondere jeugdzorg en mensen van de administratie, gaat over de transparantie van geschriften. Er wordt voor gezorgd dat ouders in de opbouw van hun dossiers een eigen stem krijgen en de greep op hun dossiers kunnen houden. Dat wordt door alle partijen goed geëvalueerd.

Dirk de Kort haalt een heel belangrijk element aan over het samenwonen. Het memorandum van het steunpunt voor de verkiezingen van 2019 is helemaal aan deze kwestie gewijd. Het samenwonen van mensen moet worden erkend,

ondersteund en aangemoedigd, in plaats van afgestraft, zoals nu het geval is. Er zijn momenteel inderdaad veel nieuwe samenleef- en gezinsvormen. Een van de redenen waarom mensen gaan samenwonen, is onder andere economisch, om hun kosten te drukken. Dat kan voor mensen met een inkomen uit arbeid, maar helemaal niet voor mensen met een uitkering. Hun uitkering gaat immers van het tarief alleenstaande naar het tarief samenwonende, waardoor hun situatie eigenlijk nog precairder wordt.

In het memorandum wordt die problematiek geanalyseerd, met de impact daarvan op verschillende levensdomeinen van mensen, zowel op hun rechtszekerheid als op hun inkomen, als op hun woonsituatie. Maar ook het creëren van ongelijkheden tussen mensen komt aan bod, het probleem dat ze niet meer solidair kunnen zijn met lotgenoten of met familie en vrienden. Alleen ligt de oplossing hiervoor niet zo voor de hand.

Veerle Stroobants heeft in de uiteenzetting een aantal principes naar voren geschoven waaraan oplossingen getoetst moeten worden. Oplossingen moeten een verbetering betekenen voor de situatie van verschillende groepen mensen. Wanneer men puur aan de woningdelers denkt, zijn er een aantal eenvoudige oplossingen mogelijk, waarbij onder andere het arrest van het Hof van Cassatie kan helpen om ervoor te zorgen dat mensen kunnen bewijzen dat ze wel onder hetzelfde dak wonen, maar geen huishouden samen beredderen en dus toch als alleenstaande beschouwd kunnen worden. Het memorandum lanceert ook een aantal pistes om de inschrijving in het bevolkingsregister aan te passen op een manier die een betere garantie biedt dat iemand als alleenstaande en niet als samenwonende wordt beschouwd. Al die oplossingen zullen de situatie van gezinnen, van koppels, van twee mensen die willen gaan samenwonen en een gezin vormen, echter niet verhelpen. Zij wonen immers samen, zij kunnen en willen ook niet aantonen dat ze alleenstaande zijn. Vandaar het standpunt dat samenwonen aangemoedigd moet worden, zowel voor gezinnen als voor woningdelers. Voor meer uitgebreide informatie kunnen de parlementsleden er altijd het memorandum op naslaan.

Wat de concrete vraag van An Moerenhout rond de voedselbanken betreft, wijst *Henk Van Hootege* erop dat die aan bod zijn gekomen in het verslag over burgerschap. Maar eigenlijk wilden de deelnemers die zelf in armoede leven, het daar niet veel over hebben, omdat men het zo onrespectvol vindt dat men naar een voedselbank moet stappen, waar men ook geen keuze heeft en waar men een bepaald pakket krijgt. Men vindt dat eigenlijk mensonwaardig. Tegelijkertijd moet men blijven benadrukken dat in België bijna 160.000 mensen naar een voedselbank moeten stappen, vanwege een concrete nood. Het is een federale bevoegdheid, maar Vlaams en lokaal liggen er toch hefboomen. Men kan dan denken aan alternatieven zoals de sociale kruideniers, waar men juist rond dat stigmatiserende en rond die keuzevrijheid een alternatief probeert te zijn. Men kan ook denken aan lokale initiatieven rond sociaal omgaan met voedseloverschotten, waarbij men probeert op een respectvolle manier het eten dat men beschikbaar wil stellen, te verzamelen. De boodschap rond voedselbanken is dus vrij dubbel: het is goed dat ze er zijn en een bepaalde nood lenigen, maar men blijft het mensonwaardig vinden om daar een beroep op te moeten doen. De spreker pleit er dan ook vooral voor om het recht op een degelijke, kwalitatieve voeding effectief te realiseren.

4.2. Antwoorden van USAB

Wat het VAPA betreft, onderschrijft *Peter Raeymaeckers* volledig de bezorgdheid van het steunpunt. Het VAPA is inderdaad een zeer nuttig instrument: het betreft een bundeling van acties en geeft ook inzicht in de visie van het beleid over armoede. Dergelijke plannen en die transparantie moeten blijven bestaan. In het

jaarboek is wel degelijk ingegaan op dat VAPA: van pagina 57 tot 71 staan een aantal zeer concrete maatregelen en acties onder die noemer.

Zeer belangrijk is dat het VAPA blijft inzetten op een proactieve en structurele aanpak. Dat wijst erop dat het de visie van USAB op armoede onderschrijft: het gaat om een structurele verantwoordelijkheid die op het niveau van de samenleving moet worden gelegd.

Peter Raeymaeckers licht er een aantal zaken uit die de redactie van het jaarboek belangrijk vindt om te benadrukken.

Er wordt eerst en vooral heel veel ingezet op informele netwerken. Er worden buddyprojecten gefinancierd. Er is ook de visie dat het armoedeprobleem opgelost zou kunnen worden als men het gebruik van informele sociale netwerken activeert. Dat is natuurlijk een zeer mooie gedachte, aldus de spreker, maar tegelijkertijd wil hij toch ook benadrukken dat heel wat onderzoek aantoont dat de netwerken van mensen in armoede zeer kwetsbaar zijn. Dat wil zeggen dat de draagkracht en de draaglast van die informele sociale netwerken van de meest kwetsbare doelgroepen eigenlijk onvoldoende zijn om mensen in armoede vooruit te helpen. Het is dus belangrijk om toch die kanttekening te plaatsen bij allerlei initiatieven die gericht zijn op ondersteuning bieden vanuit sociale netwerken aan mensen in armoede.

Daarnaast vinden zij het ook zeer belangrijk dat er nog steeds wordt ingezet op de strijd tegen kinderarmoede. Dat is een belangrijk actiepunt vanuit het VAPA.

Maar hij wil eerst en vooral de aandacht vestigen op het belang van de Huizen van het Kind. Dat zijn geïntegreerde werkingen die men tegenwoordig zeer veel ziet opduiken. Het GBO en Samenlevingsopbouw zijn ook met dergelijke zeer interessante initiatieven bezig. Het is absoluut cruciaal dat dergelijke Huizen van het Kind niet enkel inzetten op opvoedingsondersteuning, maar tegelijkertijd ook inzetten op domeinen zoals huisvesting, de toegang naar het OCMW verzekeren, en eigenlijk ook de uitdaging om onderbescherming tegen te gaan, onderschrijven.

Het verheugt hem dat een recente evaluatiestudie aantoont dat de meerderheid, ongeveer 80 procent, van de Huizen van het Kind toch ook die bredere aanpak van armoedebestrijding en het generalistisch en holistisch perspectief op die doelgroep hanteert, wat toch wel een zeer interessante bevinding is. Het is absoluut belangrijk om de aanpak van armoede op het lokale niveau door de Huizen van het Kind te versterken, maar dus in te zetten op een generalistisch perspectief dat ook inzet op die andere rechten, buiten de opvoedingsondersteuning.

Wat de kinderopvang betreft, is het absoluut positief dat men inzet op kinderopvang op meerdere plaatsen. Het gaat om een nijpend tekort dat niet enkel door kwetsbare doelgroepen wordt ervaren. Toch moet daar ook een aantal kanttekeningen bij geplaatst worden. Het is belangrijk om waakzaam te blijven over de kwaliteit van die kinderopvangplaatsen. En tegelijkertijd merkt USAB ook tot haar grote verbazing dat het tarief voor de laagste inkomens is verhoogd. Dat bemoeilijkt voor die groep nog meer de toegang tot kwaliteitsvolle kinderopvang, die absoluut cruciaal is voor de ontwikkeling van het kind en ook cruciaal om kwetsbare doelgroepen de kans te geven om een job te zoeken op de arbeidsmarkt.

Peter Raeymaeckers is zeer blij dat ook het welzijnsbeleid wordt aangeraakt. Het is absoluut belangrijk om te blijven inzetten op de toegankelijkheid van de verschillende welzijnsdiensten. Terecht wordt hier ook de problematiek van de

geestelijke gezondheidszorg aangeraakt. De toegankelijkheid blijft immers nog altijd problematisch voor kwetsbare doelgroepen. Dat heeft met verschillende redenen te maken. De belangrijkste is dat de wachtlijsten nog veel te lang zijn. Vanuit het onderzoek dat zij zelf vanuit het GBO gevoerd hebben, pleit de spreker ervoor om ook in de geestelijke gezondheidszorg in te zetten op het basiswerk van de sociale werker die niet enkel in zijn bureau blijft, maar ook 'outreaching' en proactief te werk gaat. Hij benadrukt ook dat men niet enkel inzet op de eerste lijn en tweede lijn, maar eigenlijk ook op de nuldelijnszorg, en op die nulde lijn op het niveau van de buurt die ondersteuning blijft bewaken.

De spreker haalt aan dat er hier en daar een aantal opmerkingen rond zelfredzaamheid en culpabilisering gemaakt zijn. In het VAPA wordt ook af en toe verwezen naar het belang van zelfredzaamheid. Het is natuurlijk absoluut belangrijk dat men kwetsbare doelgroepen zelfredzaam maakt, maar vanuit het jaarboek en zijn maatschappelijk-structurele visie benadrukt de spreker toch dat die zelfredzaamheid grenzen kent, zeker voor de meest kwetsbare doelgroepen.

In de toekomstige actieplannen moet men vooral inzetten op de realisatie van randvoorwaarden om die zelfredzaamheid mogelijk te maken. Die randvoorwaarden moeten de toegang tot onderwijs, arbeidsmarkt, hulp en dienstverlening realiseren. Men moet er niet op rekenen dat de kwetsbare doelgroepen zelf die stappen ondernemen of de juiste informatie hebben inzake de vaak ingewikkelde administratie die verbonden is aan de dienstverlening.

Wat evaluatie betreft, moet men blijven inzetten op het meten van effecten van het beleid, op het zoeken van de juiste indicatoren om de vooruitgang en de juiste sociale impact van beleidsmaatregelen in kaart te brengen. Evaluatie kan niet enkel op basis van indicatoren gebeuren: dan verliest men vaak het zicht op het leefwereldperspectief van mensen in armoede. Evaluatie moet gebeuren in dialoog met de doelgroep zelf. Peter Raeymaeckers pleit voor een participatief beleid samen met de doelgroepvertegenwoordigers. Dan kan men doeltreffend evalueren.

Men moet het onderscheid maken tussen het meten van impact op basis van indicatoren en het evalueren van beleid. Evaluatie staat voor een bredere benadering waarbij men samen met de stakeholders, de doelgroep en het steunpunt als onderzoeker aan de slag gaat. Dat kan vanuit een breed perspectief dat niet enkel inzet op die effecten en resultaten, maar eigenlijk ook op de vraag wat er werkt en waarom. Men moet zoeken naar verklaringen, enkel dan kan men gaan naar een beleid dat zichzelf verbetert en op een reflectieve manier aan de slag gaat met de doelgroep, wetenschappers en stakeholders die staan te springen om mee het beleid vorm te geven.

Peter Raeymaeckers vindt het bijzonder positief dat de bezorgdheid rond preventieve gezondheidszorg wordt geuit, dat men niet al te culpabiliserend te werk gaat. Van zeer kwetsbare gezinnen en kinderen die in kwetsbare omstandigheden opgroeien, kan men niet verwachten dat ze ook nog inzetten op gezond eten en sport zonder de nodige ondersteuning.

De hoofdstukken over dat thema tonen aan dat de drie belangrijke aanbevelingen centraal moeten staan. Dat zijn zaken die men allang weet. Ten eerste is er nabijheid. Men moet inzetten op allerlei faciliteiten, praktijken om de toegang tot sport, cultuur en vrije tijd mogelijk te maken voor kwetsbare doelgroepen in de onmiddellijke nabijheid, in de onmiddellijke buurt. Dan is persoonlijk contact belangrijk om mensen te overhalen om de stap te zetten naar die initiatieven. En men moet outreachend werken. Men mag niet verwachten dat de mensen die stap zetten, ze weten vaak niet waar ze ondersteuning moeten zoeken. Men moet outreachend werken vanuit een sterke basiswerking om mensen over de

streep te trekken. Enkel zo kan men het gevaar van culpabilisering en het verantwoordelijk stellen van mensen in armoede zelf overbruggen.

Peter Raeymaeckers is zeer enthousiast over het GBO. Het biedt de nodige hefboomen om op dat lokale niveau in samenwerking tussen partners de onderbescherming aan te pakken. Vooral de link naar proactief werken is zeer belangrijk. Men moet niet wachten tot de mensen zelf de stap zetten om hun rechten te realiseren. Men moet op huisbezoek gaan, de situatie op maat inschatten en de onderbescherming actief aanpakken. De vier belangrijke principes zijn dus: actieve zoektocht naar kwetsbare doelgroepen, outreachend werken, generalistisch werken en inzetten op een positieve hulpverleningsrelatie.

Peter Raeymaeckers maakt zich wel zorgen over de concrete implementatie van die projecten. Hij hoopt dat de Vlaamse Regering voldoende inzet op de ondersteuning van het lokale bestuur om die moeilijke opdracht waar te maken. Uit het onderzoek blijkt dat Vlaanderen een aantal zeer geëngageerde lokale besturen heeft om met de doelgroep aan de slag te gaan om zulke praktijken vorm te geven. Tegelijkertijd is het natuurlijk belangrijk om het lokaal bestuur op een goede manier te responsabiliseren om in het GBO in te stappen. Daaraan moeten voldoende financiële middelen worden gekoppeld, om de implementatie van de principes op het lokale niveau waar te maken.

Er was een vraag over de bezorgdheid over de overbevraging van de doelgroep. Net daarom is het cruciaal te blijven inzetten op doelgroepvertegenwoordigers zoals de verenigingen van het netwerk, omdat zij de signalen van alle kwetsbare doelgroepen kunnen bundelen. Ze zetten ook in op praktijken van informaliteit om de laagdrempeligheid te realiseren en om zo de link te maken naar het beleid.

Participatie aan het beleid is niet de eerste bezorgdheid van mensen in armoede of van mensen van kwetsbare doelgroepen. Het is enkel door de inzet van die verenigingen dat mensen hun individuele problematiek overstijgen en zo de stap durven te zetten om in dialoog te gaan met beleidsmakers op diverse niveaus. Men moet blijven inzetten op de professionalisering van het veld, dat gericht is op het creëren van een dialoog tussen mensen in armoede en beleidsmakers.

Het onderzoek naar de bewijslast inzake OCMW-steun toont zeer goed aan dat die zeer zwaar is en ook dat mensen zelf verantwoordelijk zijn voor het zoeken van bewijzen. Als men niet voldoende bewijzen toelaat of de toegang voor een sociaal werker om op huisbezoek te gaan niet verzekert, of als een sociaal werker erop uitkomt dat bepaalde bewijsstukken niet worden aangeleverd, dan legt men de schuld automatisch bij het individu. Dit onderzoek toont aan dat dergelijke keuzes om bijvoorbeeld mensen niet toe te laten tot de woning of bepaalde informatie te verzwijgen, door externe omstandigheden worden ingegeven. Daarom is het belangrijk dat niet de sociaal werker wordt ondersteund, maar dat de personen in kwestie worden ondersteund door de sociaal werker om de nodige bewijslast te verzamelen, omdat sociaal werkers normaal perfect moeten weten wat er nodig is, en hoe de nodige bewijslast moet worden verzameld. Cruciaal daarbij is de aanbeveling dat niet de sociaal werker moet worden ondersteund, maar dat die sociaal werkers de doelgroep zelf voldoende ondersteunen en een traject aangaan om te zoeken naar de juiste informatie om die steun aan te vragen, aldus Peter Raeymaeckers.

Isabelle Pannecoucke heeft meegeschreven aan het hoofdstuk in het jaarboek over armoede en wonen. Ze heeft dat geschreven te persoonlijke titel en niet vanuit haar functie in de Vlaamse Woonraad. De eerste vraag ging over investeren in sociale woningen. In het hoofdstuk op pagina 189 begint het deel over sociale huisvesting door aan te geven dat er is geïnvesteerd en dat er

budgetten zijn gepland om te investeren in sociale woningen. Die bedragen komen overeen met iets meer dan 4000 extra sociale woningen, en ook iets meer dan 4200 renovaties. Het is niet alleen nodig om te investeren in een nieuw aanbod, maar er is ook heel wat werk aan de winkel voor renovatie in de sociale huursector.

Dat er meer budgetten gepland zijn, is positief. Het is wat minder positief als daar een ander cijfer tegenover wordt geplaatst. Een onderzoek van het Steunpunt Wonen, uitgevoerd door Kristof Heylen, heeft aangetoond dat er meer dan 250.000 private huurders zijn die in theorie recht hebben op een sociale huurwoning. 8000 woningen tegenover die theoretische doelgroep toont aan dat de investeringen voor sociale woningen duidelijk onvoldoende zijn.

Het beleid heeft ook heel wat geïnvesteerd in SVK's. Daarvoor zijn een aantal maatregelen genomen. Dat is een goede stap omdat het SVK er voor een bepaalde doelgroep voor zorgt dat ze sneller instromen in de sociale huursector, omdat er bijvoorbeeld veel meer rekening wordt gehouden met de inkomenssituatie. Bij de sociale huurwoningen is dat meer de plaats op de wachtlijst. Tegelijkertijd denkt Isabelle Pannecoucke niet dat SVK's die kloof tussen die 8000 en 250.000 kunnen oplossen.

Er was ook een vraag over het onderzoek naar de kosteneffectiviteit, uitgevoerd door het Steunpunt Wonen, vooral gericht op de vergelijking van SVK's en SHM's, met als invalshoek de kosteneffectiviteit. Dat onderzoek kan op verschillende manieren gelezen worden. Wat het meest oplevert, is de sociale huursector: wat daarin geïnvesteerd wordt, levert meer op dan bijvoorbeeld een investering in SVK's. Als echter het aspect van de begeleiding bekeken wordt, is duidelijk dat de SVK's daar veel beter uitkomen. Isabelle Pannecoucke raadt dus aan om met enige omzichtigheid naar dat onderzoek te kijken. Ze denkt namelijk dat de SHM's en de SVK's elk hun rol te vervullen hebben binnen het woonbeleid. Er moet dus niet enkel naar de kosteneffectiviteit gekeken worden.

Het is nu natuurlijk nog afwachten wat de verschillende initiatieven rond de projecten van SVK Pro zullen teweegbrengen. Er wordt ook geïnvesteerd in nieuwbouw, gericht op de SVK's. Die huurprijzen zullen hoger liggen. De huursubsidie werd ook wel aangepast en gaat nu tot 85 procent.

Voor private huur gaat het tot 75 procent. De doelgroep van en de wachtlijst voor SVK's bestaan uit heel zwakke huurders. In de meeste gevallen zal hun inkomen sowieso te laag liggen om te kunnen instromen in die nieuwbouwwoningen gericht op de SVK's. Isabelle Pannecoucke betwijfelt of dat veel zal bijdragen voor die allerzwakste groepen die een beroep willen doen op de SVK's.

De Vlaamse Woonraad ontvangt inderdaad signalen dat die huursubsidie heel laattijdig uitbetaald wordt, pas na zes maanden of soms zelfs een jaar. Isabelle Pannecoucke zetelt zelf in een raad van bestuur van een SVK en merkt ook dat die uitbetaling veel te veel tijd in beslag neemt, waardoor er een hele procedure opgezet moet worden voor terugbetaling en dergelijke. Ze meent dat die uitbetalingstermijn ingekort moet worden.

Een andere vraag ging over het Vlaams Woninghuurdecreet. Isabelle Pannecoucke vindt een belangrijke maatregel van het beleid dat, in plaats van verschillende wetgevingen, alle maatregelen die van toepassing zijn in de private huursector in één decreet komen te staan, waarbij er gestreefd werd naar een evenwicht tussen de belangen van de huurders en van de verhuurders, wat uiteraard niet altijd even evident is. Dat Vlaams Woninghuurdecreet is gesteund op degelijk wetenschappelijk onderzoek en is dus enkel positief te noemen.

Wat brengt dat teweeg voor de eerder zwakkere private huurders? Een groot knelpunt is de verhoging van de huurwaarborg van twee naar drie maanden. Het argument voor die verhoging is dat die private verhuurders moet overtuigen om hun woning niet zozeer te verkopen – wat nu ook interessant is omdat er veel vraag is naar eigendomswohnungen, vooral in een bepaald segment – maar te verhuren. Isabelle Pannecoucke weet niet of dat het geval zal zijn, of een maand effectief een verschil zal uitmaken om meer verhuurders hiervan te overtuigen.

Ter compensatie van de verhoging van de huurwaarborg is de huurwaarborglening in het leven geroepen. Zelf vindt ze dat nogal ambigu. Reeds zwakkere mensen, die niet in staat zijn om hun huurwaarborg zelf te betalen, worden gedwongen om een lening aan te gaan. Die twee principes stroken niet altijd met elkaar. Er wordt bovendien ook nagegaan of die mensen al een lening lopen hebben. Als er al een lening loopt, kunnen ze gewoonweg geen aanspraak maken op die huurwaarborglening. Dat is voor de spreker het grootste knelpunt met betrekking tot het Vlaams Woninghuurdecreet.

Mensen kunnen wel nog altijd aankloppen bij het OCMW voor een huurwaarborg. Maar hoe die verhouding precies zit, is Isabelle Pannecoucke nog onduidelijk. Er zijn bovendien grote verschillen in die OCMW-huurwaarborgen tussen de verschillende OCMW's. Dat er zoveel verschillen bestaan als men een beroep doet op een recht waarop iedereen aanspraak kan maken, is een heel gevaarlijke evolutie.

Wat de uitbreiding van de huurtoelage betreft, is er onlangs een initiatief genomen om de huursubsidie en huurpremie aan te passen, waarbij uiteindelijk ook de inkomensgrenzen verhoogd zijn. Ze liggen nu op het niveau van 'bescheiden huur'. Door de verhoging van die inkomensgrenzen wordt de doelgroep die aanspraak zou kunnen maken op een huurpremie/huurtoelage uitgebreid. Dat kan enkel toegejuicht worden. Het enige probleem ligt bij de huursubsidie. Voor een huurpremie moet iemand ingeschreven zijn bij een SHM. De huurder moet zelf nog altijd een bepaalde tijd overbruggen vooraleer hij recht kan hebben op die huurpremie. Bij die huursubsidie is een van de grote knelpunten dat men moet verhuizen naar een kwalitatieve woning. Maar een aantal huurders heeft problemen om die te vinden aan een huurprijs die ze kunnen betalen. Dat is een van de grote knelpunten wat die huursubsidie betreft.

Er werd ook verwezen naar een passage waarin de Vlaamse Woonraad schrijft dat de private huur minder sterk gereguleerd is. Daarbij werd ook verwezen naar het geconventioneerd huren, wat bijvoorbeeld al bestaat in Frankrijk. Een verhuurder stelt daarbij zijn woning ter beschikking en krijgt daarvoor een aantal voordelen, maar moet ook een aantal toegevingen doen. Het gaat dan onder andere om de huurprijs en om de bereidheid om te verhuren aan een bepaalde doelgroep en voor een bepaalde termijn. Op die manier krijgt men uiteindelijk ook veel meer impact op die private huurmarkt. Ook in Duitsland zijn er verschillende systemen waarbij die huurprijs meer gecontroleerd wordt, maar daarvan is Isabelle Pannecoucke minder op de hoogte.

Er werd ook gezegd dat er heel wat onderzoek gebeurt rond wonen, maar dat dat weinig tot geen vertaling vindt in het beleid. Wat nu volgt, zegt Isabelle Pannecoucke echt te persoonlijk maken, want ze denkt niet dat deze visie gedeeld wordt binnen de Vlaamse Woonraad. Het onderzoek met betrekking tot de woonbonus geeft duidelijk aan dat de woonbonus mensen in staat stelt om een woning te kopen, maar er ook voor zorgt dat de prijzen van de woningen stijgen. De woonbonus zorgt uiteindelijk voor een ontwrichting van de markt. Als men die zou schrappen, komt er een heel budget ter beschikking om te investeren in sociale huisvesting. De Vlaamse Woonraad beschouwt sociale huisvesting toch nog altijd als het belangrijkste middel om mensen in armoede verder te helpen.

Peter Raeymaeckers wil graag nog twee thema's aanraken. Eerst en vooral was er een vraag over de dringende medische hulp. Er wordt inderdaad verwezen naar verschillende drempels die de doelgroep ervaart bij de toegang tot dringende medische hulp. Men kent zijn rechten niet, de procedure is te complex enzovoort. Belangrijk daarbij is dat de auteurs duidelijk aantonen dat er een verschil is tussen OCMW's over hoe die term 'dringende medische hulp' geïnterpreteerd wordt. Sommige OCMW's interpreteren dat zeer eng als enkel zeer dringende hulp bij levensbedreigende situaties. Andere OCMW's pleiten voor een zeer brede benadering. Volgens de auteurs is het wettelijk bepaald dat het over een brede benadering gaat en dat het eigenlijk gaat over elke vorm van gezondheidszorg die nodig is. Dat de toegang voor de kwetsbare doelgroep wordt versperd, heeft een maatschappelijke kost. De auteurs vermoeden namelijk dat mensen die hun zorg uitstellen vaker naar de spoeddiensten van ziekenhuizen gaan. En zo worden de spoeddiensten op hun beurt onder druk gezet.

De belangrijkste boodschap in dit hoofdstuk is dat dringende medische hulp voor elke vorm van gezondheidsondersteuning zal moeten gelden. Daar heeft iedereen in de samenleving belang bij. Om die toegang te verstrekken, komt het er vooral op aan om de OCMW's en de lokale besturen te sensibiliseren, zodat zij een breed perspectief hebben op het concept van dringende medische hulp. Dat is de belangrijkste aanbeveling, aldus *Peter Raeymaeckers*.

Een tweede kwestie gaat over tewerkstelling, wat ook een belangrijk onderdeel is binnen het VAPA. Er werden verschillende maatregelen genomen, onder andere het wijk-werken en de tijdelijke werkervaringsprojecten. Het is natuurlijk belangrijk om blijvend in te zetten op begeleiding en activering, met verschillende maatregelen op maat van kwetsbare doelgroepen.

Daarbij maakt zowel USAB als de SERV een belangrijke kritische kanttekening: de huidige maatregelen zijn te veel op doorstroming gericht. Men verwacht dat mensen doorstromen naar de reguliere arbeidsmarkt, maar dat is voor de meeste kwetsbare doelgroepen zeer moeilijk. *Sara Elloukmani* heeft aan mensen van Marokkaanse herkomst gevraagd wat voor hen de belangrijkste drempels zijn in hun zoektocht naar een job.

Als het over mensen in armoede gaat, dan beschouwt men dit doorgaans als een vrij homogene groep, zo stelt *Sara Elloukmani* vast. Maar armoede komt wel degelijk in diverse groepen van de samenleving voor. Toch zien we dat vrouwen met een niet-Europese herkomst een aanzienlijk groter armoederisico hebben, en dat zij ondervertegenwoordigd zijn op de arbeidsmarkt. Bovendien is de instroom van deze groep in de arbeidsmarkt heel beperkt. De onderzoekers wilden nagaan welke drempels deze groep ervaart wanneer ze tot de arbeidsmarkt proberen toe te treden.

Er werd daarbij een belangrijk onderscheid gemaakt tussen de eerste en tweede generatie vrouwen. Nieuwkomers botsen op andere drempels dan vrouwen van de tweede generatie. Bij die eerste generatie is er vooral het probleem van de taalbarrière, en het combineren van gezin en werk. Kinderopvang is een belangrijk middel om vrouwen van de eerste generatie te stimuleren om de arbeidsmarkt te betreden. En tewerkstelling heeft natuurlijk een rechtstreekse implicatie op hun armoederisico.

Bij de tweede generatie vrouwen worden andere hinderpalen vastgesteld. Zo blijft gebrekkig onderwijs voor veel vrouwen een pijnpunt, en dat leidt vaak tot een precare positie op de arbeidsmarkt. Zo zetten ze hun onderwijsloopbaan vaak vroegtijdig stop, of komen ze in beroepsopleidingen terecht die weinig kansen bieden op de arbeidsmarkt. Bij de tweede generatie zien we ook dat discriminatie een belangrijk probleem blijft, niet alleen op de arbeidsmarkt maar

ook op de weg ernaartoe. Er heersen ook nogal wat stigma's rond de combinatie gezin en werk, en rond de keuze om deeltijds te werken.

Voor hulpverleners is het zeer belangrijk om een generalistisch en holistisch perspectief te hebben, ook voor mensen met een migratieachtergrond. De toegang tot de arbeidsmarkt moet ten slotte een gedeelde verantwoordelijkheid worden.

Jill Coene hoort regelmatig de opmerking dat de uitkeringen niet voldoende hoog zijn. Maar dat is een heel moeilijke kwestie, want de uitkeringen hangen samen met de hoogte van het minimumloon.

Het is heel belangrijk om in te zetten op een kostencompenserend beleid. De spreker verwijst daarbij naar de vorige opmerkingen rond kinderarmoede. Het budget van een gezin hangt samen met de kost van kinderopvang en de hoogte van de kinderbijslag, en er werden ook maatregelen genomen rond maximumfacturen in het secundair onderwijs. Op die manier kun je het budget van een gezin vergroten, zonder dat je op andere domeinen maatregelen moet treffen.

5. Extra vragen en opmerkingen van de commissieleden

5.1. Interventie van Piet De Bruyn

5.1.1. *Poëtisch intermezzo*

De gedachtewisseling vindt plaats op Gedichtendag en ter gelegenheid daarvan reciteert *Piet De Bruyn* vóór zijn eigenlijke interventie het gedicht 'De Waterlelie' van Frederik van Eeden:

"Ik heb de witte water-lelie lief,
daar die zo blank is en zo stil haar kroon
uitplooit in 't licht.

Rijzend uit donker-koele vijvergrond,
heeft zij het licht gevonden en ontsloot
toen blij het gouden hart.

Nu rust zij peinzend op het watervlak
en wenst niet meer..."

Piet De Bruyn licht toe dat men dit gedicht kan interpreteren als een natuurgedicht, maar het getuigt eigenlijk van de diepe worsteling van de auteur, die uit een streng religieus protestants midden komt. Hij vond het licht in het katholicisme, waarvan hij nadien toch ook niet helemaal te spreken was. Maar ondertussen had hij wel dit gedicht geschreven, dat als een metafoor voor die worsteling kan worden gezien.

5.1.2. *Vragen en opmerkingen van Piet De Bruyn*

Piet De Bruyn volgt het debat en de antwoorden met veel belangstelling, en hij heeft daarbij een vraag rond het belang van het lokale niveau. Er worden heel wat verantwoordelijkheden, taken en budgetten aan het lokale bestuur toevertrouwd, en dat is een verstandige keuze. Lokale besturen staan immers het dichtst bij de mensen, de sociaal werkers komen vaak letterlijk bij hun cliënteel aan huis. *Piet De Bruyn* wil graag weten of men die evolutie wil blijven volgen en wat daarbij de grote gevaren zijn. Een aantal gevaren zijn eerder al aan bod gekomen. Zijn er nog belangrijke bemerkingen of gevaren bij een lokaal beleid

ter preventie van armoede en sociale isolatie? Dat kan ook nuttig zijn voor de planning van de volgende jaren.

5.2. Extra vragen en opmerkingen van Bart Van Malderen

Bart Van Malderen heeft een aantal opmerkingen in verband met de verhouding tussen toenemende voorwaardelijkheid en non-take-up. Hij neemt met genoegen kennis van de suggestie om systematisch criteria in te schrijven, waardoor ex post meten van non-take-up mogelijk is.

Er zijn vandaag al veel gegevens ter beschikking. In verschillende beleidsdomeinen probeert men gretig sociale fraude aan te pakken. De manier waarop daar data worden uitgewisseld, kan toelaten om non-take-up te meten. Het percentage non-take-up is overigens heel wat groter dan het percentage fraude.

De spreker is het eens met de oproep om een relancebeleid te voeren rond automatische toekenning. De rol van de lokale besturen daarin lijkt hem pertinent te zijn. Het is ook actueel. De lokale besturen werken momenteel aan de opmaak van nieuwe beleids- en beheerscycli. Zou de minister daarin een initiatief kunnen nemen? Ten eerste, om ze attent te maken op de problematiek. Ten tweede, om hefboomen aan te reiken voor een lokale toepassing. Ten derde, om de situatie te doorbreken waarbij sommige besturen heel proactief en enthousiast aan de slag gaan met de problematiek en andere besturen systematisch niets doen en, integendeel, barrières opwerpen. Vaak schermen die laatste met de lokale autonomie. De spreker ziet een spanning tussen lokale autonomie en de rechtenbenadering die men hanteert. Als wonen een recht is, mag het geen verschil uitmaken in welke gemeente iemand woont. Maar vaak is het zo dat de gemeente of stad die inspanningen doet, een aanzuigeffect creëert en vervolgens mag uitleggen waarom bepaalde cijfers in zijn of haar stad gestegen zijn, in weerwil van het beleid dat werd gevoerd. En intussen kunnen anderen achteroverleunen en stellen dat bij hen alles goed is.

Decenniumdoelen heeft opgeroepen tot solidariteit tussen gemeenten. Maar die solidariteit moet je organiseren en vertrekt heel vaak vanuit initiatieven waarbij rechten centraal worden gesteld. Als je een rechtenbenadering hanteert, moet dat vanuit een sokkel gebeuren. Er kan lokaal autonoom worden gewerkt, maar die sokkel is noodzakelijk. De spreker roept de minister ertoe op om op dat vlak bij nieuwe beleids- en beheerscycli een initiatief te nemen.

Bart van Malderen was zeer blij met de toevoeging in verband met de drempels naar werk voor Marokkaanse vrouwen. Het valt hem op dat de problematieken gekend zijn, maar dat er weinig op wordt ingezet, onder het mom van een generalistisch beleid. Dat doet hem pijn.

Er gaat in de betogen terecht veel aandacht naar wonen. Er zijn in deze zittingsperiode rond wonen zaken gebeurd waarin de spreker zich kan vinden. Maar hij is tevreden vast te stellen dat er genuanceerd, helder en scherp werd geschoten op verschillende accenten die de minister tijdens deze zittingsperiode heeft gelegd. Zo werd duidelijk gesteld dat er onvoldoende groei is in de sociale huisvesting. Dat betekent ook dat er juist moet worden gemeten. Het gaat niet enkel om het budget. Naast de vraag is er ook het bereik van je budget. Wanneer grondprijzen stijgen, kun je minder doen met hetzelfde budget. Dat is een vorm van inflatie die niet gerelateerd is aan het algemene inflatiecijfer. Het bereik wordt dus kleiner. Er moet dus worden gemeten: wat is het marktaandeel, wat is de impact op de wachtlijsten?

Er zijn verder terechte opmerkingen gemaakt rond de huurwaarborg, de huurwaarborglening en de link met OCMW's. Er was een correcte relativering,

maar ook appreciatie van SVK's. Voor de spreker is dat iets complementair. Bij uitstek SVK's kunnen op maat werken. Dat maatwerk is niet altijd gemakkelijk te leveren in het bulkaanbod van sociale huisvesting. Die complementariteit is belangrijk. En als er vandaag een onevenwicht is tussen het aanbod of de kwaliteit van begeleiding bij sociale huisvesting ten opzichte van SVK's, dan moet die worden versterkt bij de sociale huursector en dan moet men de nuttige ervaring van SVK's daarin meenemen.

De spreker trekt een VAPA in het algemeen niet in twijfel, maar wel het lopende VAPA. Hij is het met de gastsprekers eens dat er focus nodig is. Het huidige VAPA is een papieren tijger. De woorden 'structureel' en 'proactief' komen daar heel vaak in voor. Echte hefbomen zijn daarin niet gemakkelijk terug te vinden. De focus ligt op enerzijds een beroep doen op informele netwerken en anderzijds op de nagestreefde zelfredzaamheid. Maar het komt eigenlijk neer op een beleid van 'trek uw plan'. De beste studie daarrond van de afgelopen jaren is een studie die zich toespitst op Brussel, van de Koning Boudewijnstichting. Daaruit blijkt dat er in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest reliëf te vinden is in de diepe armoede. De sub-Saharaanse gemeenschap, die zich kenmerkt door heel brede en diepe armoede, is nog net iets beter af dan autochtone Brusselaars die in armoede leven. Het meest gemeenschappelijke kenmerk is dat ze verstoken zijn van enig sociaal weefsel. Het heeft dus geen zin om op zo'n groep zelfredzaamheid en informele netwerken toe te passen.

De spreker vindt het schrijnend vast te stellen dat de armoedetoets niet veel invloed heeft op het lopend wetgevend werk. Maar hij laat wel toe om een dialoog op te starten en ex-ante- en ex-postcriteria in te voeren. Dan moeten er echter ook systematisch evaluatietermijnen worden ingeschreven. Elk decreet dat hier wordt goedgekeurd, moet dan na een bepaalde tijd op dit punt worden geëvalueerd. De huidige voorzitter van het parlement heeft bij het begin van de zittingsperiode beleidsevaluatie als een van de speerpunten naar voren geschoven. Dat zou eigenlijk systematisch moeten gebeuren. Ook moet die toets gewoon worden verplicht. Dat is al een oud standpunt van de sp.a-fractie. Bart Van Malderen wijst er bijvoorbeeld op dat het selectief verhogen van de prijs voor kinderopvang voor de laagste inkomens bij het begin van deze zittingsperiode zonder armoedetoets is doorgevoerd, omdat het zagezegd in de begroting zat. Hij vindt dat dat niet kan. Men hoeft niet de hele begroting aan een armoedetoets te onderwerpen, maar dergelijke maatregelen die een effect hebben, of ze nu via de begroting of via het programmadecreet worden ingevoerd, zou men eigenlijk verplicht aan een armoedetoets moeten onderwerpen. Idem dito, bijvoorbeeld, voor het Vlaams Woninghuurdecreet.

Bart Van Malderen is het absoluut eens wat het kostencompenserend beleid betreft. Het is net op dat punt dat Vlaanderen in het geding komt. Lokaal kan men maatwerk leveren, de federale overheid is heel sterk bevoegd wat fiscaliteit en uitkeringen betreft, maar op de kosten die mensen hebben, hangt heel vaak een Vlaams leeuwte. Daaraan kan men dus iets doen.

Ten slotte zijn er de voedselbanken. Bart Van Malderen bezondigde zich al aan scherpe kritiek daarop, en kreeg dan heel scherpe kritieken van vrijwilligers die daar aan de slag zijn en boos zijn omdat hun engagement in twijfel zou worden getrokken. Op het gevaar af dat opnieuw te krijgen: hij is het ermee eens dat het goed is dat die voedselbanken er zijn, maar het is een schande dat ze moeten bestaan. Vlaanderen is ook daarvoor bevoegd. Na zoveel jaar zou men ter zake een hervorming moeten doorvoeren die haar inspiratie wellicht haalt bij de methodiek die door de CAW's wordt toegepast bij de sociale kruidenier. Daar heeft men immers wél keuzevrijheid. Daar wordt wél gewerkt met verse en gezonde producten. Ook mensen in armoede willen gewoon kunnen kiezen wat ze 's avonds klaarmaken. Elke dag spaghetti en rijst, dat is gewoon niet menswaar-

dig, en trouwens ook niet gezond. Ook is er het participatieve luik, het contact dat men heeft, het doorverwijzen. Dat is een werkvorm die zijn waarde heeft. Daarom pleitte de sp.a-fractie er eerder al voor om die werkvorm van sociale kruidenier te verbreden en bijvoorbeeld minstens per zorggebied in zoiets te voorzien, alweer om te beletten dat stad A er wel een heeft en de belendende stad B niet, en dat mensen met transportproblemen te maken hebben en er dan niet toe komen.

6. Repliek van de sprekers

6.1. Repliek van USAB

Peter Raeymaeckers gaat eerst in op de vraag van Piet De Bruyn over de belangrijke rol van de lokale besturen. Hij ziet eerst en vooral inderdaad een tendens dat lokale besturen steeds meer misschien geen bevoegdheden, maar wel verantwoordelijkheden krijgen inzake armoedebestrijding. Hij ziet dan ook heel wat geïntegreerde werkingen of het idee van lokale netwerken ontstaan, wat zeer boeiend is vanuit het standpunt van een onderzoeker. Lokale besturen gaan in samenwerking met het middenveld, met de doelgroep allerlei interessante praktische initiatieven nemen om armoede te bestrijden. Hij heeft daar zelf, in samenwerking met de onderzoekers, heel wat onderzoek naar gedaan. Onder andere was er het vierjarige onderzoek naar lokale netwerken inzake kinderarmoede. Ook het evaluatieonderzoek van het GBO en andere kleinere projecten betreffen dat thema. Daarbij komt stelselmatig het volgende naar boven. Die nieuwe verantwoordelijkheid voor lokale besturen zorgt ervoor dat lokale besturen een nieuwe rol op zich moeten nemen, een rol van 'governance'. Ze moeten namelijk gaan besturen en die praktijken ontwikkelen in samenwerking met diverse actoren op het terrein. Dat wordt 'governance' genoemd, omdat dat eigenlijk gaat over een beleid dat lokaal wordt uitgerold, samen met diverse middenveldactoren, met doelgroepvertegenwoordigers, met de doelgroep zelf en vaak ook met onderzoekers die mee aan tafel zitten. Dat zorgt er eigenlijk voor dat lokale besturen, vooral de coördinatoren en de bevoegde schepenen, onder druk staan, omdat men in sommige lokale besturen toch wel wat moeilijkheden ervaart om die rol op een goede manier te ontwikkelen.

In die rapporten heeft men zeer uitgebreid een aantal modellen naar voren geschoven voor coördinatoren, opdat die daar hun rol op zouden kunnen afstemmen. Men heeft een aantal modellen naar voren geschoven op basis van de spanningsvelden die men zag als lokale besturen die rol op zich moeten nemen. Het is absoluut interessant om dat eens te bekijken. Tegelijkertijd is het belangrijk dat ook op het niveau van de doelgroep diverse interessante praktijken worden ontwikkeld die zijn gebaseerd op de principes van het GBO, namelijk proactief, 'outreaching', generalistisch en met aandacht voor de individuele hulpverleningsrelatie tussen sociaal werker en cliënt. Al die praktijken moeten starten vanuit de visie van het realiseren van rechten.

Als men lokale besturen bevraagt, ziet men toch ook die bezorgdheid over het bovenlokale beleid. Er kan geen doelmatig armoedebeleid worden ontwikkeld als er enkel naar die lokale besturen wordt gekeken. Die zijn daar totaal niet voldoende voor uitgerust. Ze moeten goed worden ondersteund, maar sommige lokale besturen moeten worden geresponsabiliseerd. Dat is ook belangrijk. Dat werd ook door Bart Van Malderen aangehaald.

Peter Raeymaeckers nodigt de commissieleden uit om eens te gaan kijken naar hun collega's van de gemeente Boom, waar men al jarenlang met een zeer groot kinderarmoedecijfer worstelt. Elk jaar komt dat in de krant en moeten ze uitleggen hoe dat komt. Dat heeft te maken met diverse redenen, met het woningpatrimonium en het feit dat dat ook een aangename gemeente is, maar

ook wijst men er daar op dat de gemeenten naast Boom totaal niet investeren in zaken zoals sociale huisvesting of specifieke maatregelen voor gezinnen in armoede.

Het is belangrijk om ook dat te bekijken als men een armoedebelief ontwikkelt: hoe kan een bovenlokale overheid lokale besturen responsabiliseren om toch structurele maatregelen te nemen op diverse belangrijke levensdomeinen? Men kan dus inzetten op lokale besturen, ze kunnen een zeer belangrijke rol spelen, maar men moet toch ook inzetten op het universele van die rechtenbenadering: het mag niet uitmaken waar men gaat wonen als men toegang wil tot hulp- en dienstverlening, tot een kwaliteitsvolle woning en de nodige ondersteuning.

6.2. Repliek van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Henk Van Hootehem gaat ook in op het belang van het lokale niveau. Hij verwijst naar de inkanteling van het OCMW in de gemeente. Het steunpunt zou graag hebben dat ter zake ook in een goede evaluatie wordt voorzien. Het is immers belangrijk om dat te bekijken vanuit het standpunt van de aandacht voor de armoedeproblematiek: is er een impact qua budget? Wat kan men leren uit een dergelijke evaluatie en moeten er nog bijkomende maatregelen worden genomen? Natuurlijk heeft men het dan onmiddellijk ook over samenwerking. Dat is enorm belangrijk. Er is het GBO, er zijn Sociale Huizen. Het is enorm belangrijk dat op lokaal niveau de gemeentebesturen en hun administratie ook die stakeholders vinden, waarbij uiteraard ook de participatie van de doelgroep moet worden bewaakt. Men kan natuurlijk lokale autonomie geven, maar het is toch belangrijk om een evenwicht te vinden. Vlaanderen moet ter zake een kader bieden, met een visie, ook met een zekere vorm van controle, met mogelijkheden voor uitwisseling van interessante praktijken, zodat die lokale besturen kunnen worden ondersteund in wat ze nu geacht worden te doen. Inzake de non-take-up van rechten kan er ook voor die lokale besturen een richtlijn zijn om ook ter zake een lokaal beleid te voeren.

Het is de uitdrukkelijke vraag van het steunpunt dat het interessante instrument van de armoedetoets wordt versterkt en dat wordt bekeken wat de mogelijkheden hiertoe zijn. Er zijn trouwens lokale besturen die ook al een eigen lokale armoedetoets hebben. Men ziet dus dat dergelijke instrumenten op de verschillende niveaus kunnen dienen.

Lorin PARYS,
voorzitter

Cindy FRANSSEN
Bart VAN MALDEREN,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

btw	belasting over de toegevoegde waarde
CAW	centrum algemeen welzijnswerk
EU	Europese Unie
GBO	geïntegreerd breed onthaal
GPMI	geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie
HPAO	Horizontaal Permanent Armoedeoverleg
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
POD	Programmatorische Overheidsdienst
RISO	Regionaal Instituut voor Samenlevingsopbouw
SERV	Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
SHM	sociale huisvestingsmaatschappij
SVK	sociaal verhuurkantoor
UA	Universiteit Antwerpen
USAB	Universitaire Stichting voor Armoedebestrijding (Universiteit Antwerpen)
VAPA	Vlaams Actieplan Armoedebestrijding